GERARDUS PRESBYTER

Vita S. Udalrici

SABBATISMUS

Gerardus presbyter (fl. c. 972–993)
Vita S. Udalrici

Textus latinus: in dominio publico.
Translatio, concordantia et editio © 2026 Inversiones San Juan Diego (Sabbatismus). Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0).

Sabbatismus: officina editoria fundationis Inversiones San Juan Diego, San Pedro Sula, Honduras.
Litteris EB Garamond et Cinzel compositum.
sabbatismus.com

Vita S. Udalrici

Aures plurimorum cum fama miraculorum Christi, quae per servum suum sanctum Udalricum in honorem suae sanctissimae genitricis Mariae fieri concessit, frequentissime pulsaret, et adhuc mentes eorum dubitatio occuparet, missis ad me legatis rerum veritates ex meis responsionibus cognoscere cupiebant, rogantes me ut ea quae ego inveritate scire potuissem, lucida descriptione eis manifestarem. Cumque interrogantium tanta pluritas me undique interrogationibus cinxisset, ut omnibus singulariter responsa scriptis dare non posse aestimarem, cogitare tacitus coepi intra memetipsum, ut cum tacita experientia experiri studuissem originem ortus ejus, ut, descripto ejus ortu, vitam subsequentem et obitum veraci relatu interrogantibus et legere volentibus omnibus in commune facere potuissem, non meis antecedentibus meritis confidens, nec sagacitati mentis meae, sed in Dei misericordiam omnipotentis sperans, qui dixit: « Aperi os tuum, et ego adimplebo illud; » ut per merita praefati episcopi irrigatione Spiritus sancti et divini ignis fervore sensum meum dirigere dignetur, ut id quod ad cogitandum mihi inspiravit, ad perficiendum vires non subtrahat, nisi praedestinata animo idonea taxatione edere concedat, ut diligentibus Deum exempla aedi-

ficationis anteponant, et Dei praecepta spernentibus conversionis emolumentum, vel damnationis interminationem adaugeant. Ista pro certo in amore Christi legentibus, auxilium Dei omnipotentis adesse confidimus, ut per servum suum sint in isto saeculo freti, et, eo juvante, fiant ad aeterna gaudia perducti.

Oportet imprimis ne reticeamus tanti talisque viri, Spiritu sancto juvante, nominis interpretationem. Theutica itaque lingua haereditas a proavis derelicta Altuodal dicitur, Ric divitias sonat, ideo non incongrue Vodalricus a paterna haereditate dives interpretari potest, nam aeterni Patris haereditate ditatus floruit, de quo Patre quotidie in oratione nostra dicimus: « Pater noster, qui es in coelis, » etc. Ad cujus haereditatis sanctus Paulus possessionem in Dei voluntate perseverantes consolatur, dicens: Haeredes quidem Dei, cohaeredes autem Christi; de qua etiam haereditate scriptum est: Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit quae praeparavit Deus diligentibus se; cujus compendio non solum sibimet fruitur, verum etiam plurimos multimodis beneficiorum consolationibus in hac peregrinatione vivens traxit, multimodis juvaminibus et continuis miraculis ad hanc introducet, sicut in sequentibus reperitur.

I

Beatae igitur memoriae sanctus Udalricus excelsa prosapia Alamannorum ex religiosis et nobilibus parentibus ortus, patre scilicet Hupaldo et matre Thetpirga nuncupata; qui solito more

lactatus, et summo studio nutritus, quamvis statura corpusculi elegans, tali tamen macilentia confectus erat, ut nutritoribus verecundia esset si aliquis ignotorum faciem ejus inspexisset. Mirantibus vero patre et matre quare tanta tenuitate et informitate corporis occuparetur, et saepe inde cogitantibus, hebdomada interim duodecima ejus nativitatis quidam ignotus clericus, casu adveniens, supplicabat ut ab eis aliquot dies in hospitium reciperetur; qui benigue susceptus, et cum eis in atrio domus suae hora refectionis sedens, audiebat in cubiculo infantulum vagientem, sciscitabatur quis aut cujus esset, prae pudore vero maciei, illis nolentibus indicare, dixit: « Si salvum illum esse cupiatis, celeriter ablactetur. » Qui parvipendentes ejus locutionem, eum lacti non subduxerunt. Altero vero die eum audiens, iterum dixit: « Quare non fecistis secundum consilium meum? » Qui adhuc contemnentes ejus consilium non crediderunt ei. Tertia autem die, audiens vagitum ejus infirmiorem quam antea, dicebat ad eos: « Pro incuria vestra perditioni traditur infantulus iste; pro certo sciatis quia, si uberibus non subtrahitur, in ista nocte morietur; si autem subtractus, salvabitur; in posterum a Domino aliquid magnum in eo manifestabitur. » Tunc demum ei obtemperantes aliis eum escis sustentare coeperunt. Qui statim recreatus, de die in diem proficiens, talem corporis formositatem accepit, ut ipsi sui parentes gratantes eum intuerentur, et aliis ostenderent. Qui laudantes Dominum die nocteque pro sospitate pueri, et pro eo quod talem ad eos direxit hospi-

tem qui istius rei discretionem cognoscebat, et illis innotescebat. De praeteritis ergo futura credentes, tractaverunt ubi vitam religiosissimam et docendi studiosissimam invenire potuissent, acceptoque consilio commendaverunt eum ad Sancti Galli monasterium, quia ibi nobilium Dei servorum multitudo, et religiositas discendi docendique studium tunc temporis habebatur. Commendatus vero cuidam religioso viro grammaticae artis edocto, Waning nuncupato, a quo bene procuratus quotidianam religionis atque lectionis doctrinam accepit, et in intimis sui cordis inseruit, adeo ut paulatim fratres in eo doctrinae fructificationem nimis proficere sentirent, et ob hoc eum in suae fraternitatis consortium flagitando assumere conarentur.

Horum itaque petitionibus saepe commonitus, inducias respondendi postulavit. Tunc itaque ad quamdam ibi commorantem inclusam Wiberat nominatam, consilium quaerendo, accessit; quae respondens, dixit ei: « Post triduum ad me veniens, si Deo placet, meum poteris animadvertere consilium. » Inde, illo recedente, ipsa devotae orationis studio Dominum flagitabat ut, statuto die, certi veracisque consilii indicium sibi manifestare potuisset. Cumque ille, responsum accepturus, advenisset, dixit illi: « Ultra haesitatio tuam non occupet mentem, quia istius coenobii spiritualis pater a Deo decretus ad regendum nullo modo constitueris; sed in orientali parte, ubi quidam fluvius duas dividit regiones, in futurum episcopali ministerio Deo militare debebis, et in eodem loco multa talia perpessurus es labo-

riosa, qualia nunquam antecessores tui sustinuerunt a paganis et malis Christianis, quae tamen omnia, Deo juvante, in ultimis decentissime superabis; » haec audita secretissimis fratribus intimavit, et eorum suasionem suavi colloquio mitigavit, totamque spem pristinae destinationis in sua mente deposuit; et ob hoc tamen discendi studium non omisit, sed inibi cum omnibus charitative versabatur; donec, congruo tempore, duplicis sagina scientiae ac religionis repletus, communi omnium oratione consolatus, et fraternitatis amore fretus, parentes suos amative dimissus revisitavit.

Qui tunc, sapienti capto consilio, eum praesulis Augustensis Ecclesiae Adalberonis dominio subdiderunt, quem, multa tunc temporis sapientia repletum, musicaque arte prae caeteris praeditum, gubernaculaque regni pene omnia cum rege disponentem agnoverunt. Ipse vero, propter nobilitatem parentum, et bonam ejus indolem et formositatem, laeto animo suscipiens, ministerium camerarii sibi commendavit. Quo suscepto, et aliis secundum suam dignitatem beneficiis, sicuti praecoquus erat in omnibus, prospere agens de die in diem proficiebat.

Interim vero libuit eum limina visitare beatorum apostolorum Petri et Pauli. Cumque illuc pervenisset, a venerando papa Marino bene susceptus est, et ab eo interrogatus de qua provincia vel civitate esset nativus. Qui respondens, dixit: « De provincia Alamannia, et de civitate Augusta oriundus sum, versorque in servitio Adalberonis ejusdem civitatis episcopi. » -- « Ne turberis,

inquit, animo, o frater, ille de quo mihi dixisti, senior tuus Adalbero migravit a saeculo, et, Deo jubente, te ejusdem matriculae decet esse pastorem. » Eo quidem renuente infit: « Cur recusas destinationem Dei? si nunc inconcussam et indesolatam accipere refragaris in tranquillitate, in antea vero destructam et depraedatam in perturbatione accipies, et cum labore gubernabis et reaedificabis. » Altera vero die sine licentia papae, propter tristitiam defuncti domini sui, et ne ab eo plus verbis constringeretur, exivit Roma, Augustamque revisitavit, et invenit ita sicut praefatus papa praedixit. Tunc Hiltine successor Adalberonis effectus est. Qui tamen tantae non fuit celsitudinis ut suo se vellet applicare servitio. Interim vero patre ejus defuncto, rediens suscepit procurationem matris suae, recordans praecepti Domini dicentis: Honora patrem tuum et matrem, etc. Tanta itaque eam diligentia et omnia sua custodivit ac disposuit, prout ei vires a Domino concessae suppetabant.

Post quindecim annos defuncto Hiltine episcopo, machinatione nepotis sui, Burchardi ducis, et aliorum propinquorum suorum, Heinrico regi praesentatus, ejusque sublimitati nota facta est decessio episcopi, supplicatumque est ut praefato domino Udalrico episcopalis potestas ab eo concederetur. Rex vero intuens herilitatem staturae illius, et comperiens doctrinae suae scientiam, petitioni eorum assensum praebens, regio more in manus eum accepit, munereque pontificatus honoravit. His vero ita peractis, hilari animo de rege revertentes, et Augustam per-

venientes, secundum regis edictum potestativa manu investitatum episcopatus sibi perfecerunt. Succedente vero tempore Nativitatis Domini in die solemnitatis Innocentium consuetudinario ritu ordinatio ejus peracta est.

Inde vero prospero reditu domum veniens, conspiciensque muros ecclesiae undique depositos, omniaque aedificia nimis delapsa, sicut sub priori antistite igne sunt consummata, nimia tunc mentis anxietate fluctuans, cogitabat qualiter convenientissime tam penitus destructa reaedificare potuisset: quia maxima pars familiae a paganis fuerat occisa, et oppida exusta et depraedata, pars autem familiae quae remanserat in magno egestatis labore erat afflicta. Acquisitis tamen architectis et multitudine congregata familiae, coepit sagaciter diruta restaurare, satisque sensibiliter ordinare, magnoque animi fervore studens ut coepta perficere non desisteret. Cum vero vir magnae suavitatis inchoatum opus, quamvis pressa supellectile, divino tum fretus adminiculo ardenter implevit, omnia que ipsius templi interiora omnigeno, quantum valuit, decoramine ornare contendit; nec non etiam frequenter sagaci oculorum acie intus et forinsecus positiones ecclesiae caute perlustrans, parvitatem non lucidae cryptae vilitatemque sibi nimis displicere conquestus, seque professus est competentius decentiusque, si Deus annuerit, positurum.

Cumque opus coeptum satis crescere videretur, Ramberto cuidam fratri in exstasi mentis videbatur se, sicut solebat, cum illo psalmos

decantare debuisse, et interim Adalberonem episcopum in aquilonari parte cryptae, missatico apparatu vestitum, sibi apparentem, annuentemque ut ad se veniret; sed ille ancipiti timore septus viventis atque defuncti domini, coepit oculis pavens in eum conspicari; interrogatusque ab eo, quare sic oculos in se inflecteret, ille respondens, dixit: « Ecce video seniorem meum Adalberonem episcopaliter paratum ad missam, meque vocantem ad se. » At ille: « Festina, inquit, jussionem ejus implere. » Cui venienti ad se dixit: « Ramberte, dic domino tuo episcopo, mercedem a Domino accepturum pro orationibus et eleemosynis quas mihi fideliter transmisit, et hoc signum dicito illi, quod Fortunatus et ego in proxima coena Domini, Domino concedente, cum illo chrisma sanctificabimus, et quod operatio hujus cryptae est ruitura; ob hoc tamen non debet omittere quin studeat in posterum stabiliter perpetrare. Fratres quoque recordari moneto, quod sine vi, et sua sponte, sedula et assidua oratione pro me laborare spoponderunt, et quod sic non fecerunt, et si hoc emendaturi non fuerint, sciant se esse de hoc in conspectu Domini rationem reddituros; et tu quotidie unum pro me psalmum cantabis, sine cautela, et hoc te emendare monebo. » Ipse vero episcopus interim regiis occupatus obsequiis cursum direxit ad curtem, ibique apud aulicos digno honore diu retentus, tandemque requisita salubri licentia domum repedavit, opusque cujus effectum sese cernere speravit, totum penitus dilapsum reperit ac subversum, secundum praedictam rationem praefati

Ramberti. Tum vero cautioribus fundamentis positis, stabiliter perfecit.

Alia autem vice cum in oppido Waringa, vocitato primo mane consuetudinario more, psalmodiam cum eodem Ramberto studuisset explere, idem frater coepit reflexis oculis timide moveri. Interrogatusque ab eo, respondebat, dicens: « Ecce video seniorem meum Adalberonem eodem modo sicut antea eum vidi praecipientem mihi ut illi ministrarem ad missam. » Qui statim surgens, retractis foribus, recessit de ecclesia donec haec visio finiretur.

Aliam vero visionem, quam de multis fratribus in veritate dicentibus accidisse dedicimus, oblivioni nos tradere non oportet. Quia cum religiosus vir die Paschae ministerium sacramentorum studiose perficere decertaret, multitudine clericorum adveniente, et cuidam Heilrico presbytero cantore existente, apparuit dextera cum dextera episcopi sacramenta sanctificans. Expleta vero missa, ille praefatus Heilricus sequens eum in cubiculum suum cecidit ad pedes ejus, et incautius quam debuisset in praesentia laicorum hanc visionem explanavit. Cum ille respondens, dixit: « Utilius tibi fuisset ista reticere quam loqui; » de hac vero responsione stupefactus recessit ab eo, et in coena quae ante cubiculum ejus est sita consedit, et statim oculi ejus magna nimietate coeperunt lacrymas effundere, et in ea effusione permanserunt usque dum in totum praesenti lumine privati sunt.

II

Alio tempore, in nocte antecedente diem sanctum Coenae Domini, quasi in somnis audivit vocem sibi loquentem: « Udalrice episcope, scias te hodie hospites esse suscepturum. » Et expergefactus a voce qui essent illi hospites coepit tractare. Cum autem dormiret, loquentis sibi verba audivit: « Orationes tuas et eleemosynas tuas oculi Domini conspexere, et ideo binis antecessoribus tuis Fortunato et Adalberoni es commendatus, ut tibi hodie et post hinc in istis sacris solemnitatibus sacra mysteria celebranti assistant, et ea tecum benedicant. » Mane autem facto, aliis, sicut mos est, peractis mysteriis, circumstantibus ministrorum ordinibus, cum sacramenta consecraret, ipse et quidam de circumstantibus devotiores viderunt dexteram Domini cum eo sacramenta consecrare, et signum crucis imponere; quibus, quia per spiritum eos sciebat, cum viaticum ab eo accepturi accederent, digitum ori superposuit ut de visione tacerent, quibus etiam, postea ad se vocatis, quae ei in nocte dicta sunt, secreto nuntiavit, et praecepit ut, eo vivente, neque visa, neque ab eo secrete audita alicui manifestarent, si praesentem adhuc vitam habere voluissent.

Majoris etiam visionis sibimetipsi manifestata miracula sub silentio recondendum bonum esse non aestimo. Quia quadam nocte, cum corpus lectulo ad dormiendum collocasset, vidit sanctam Afram in magna formositate, pulchra tunica indutam atque succinctam, stantem ante ipsum, dicentemque sibi: « Surge, et sequere me. » Et haec dicens, eduxit eum in campum qui vulgo dicitur Lechfeld. Ibi enim sanctum Petrum,

principem apostolorum, invenit cum multitudine magna episcoporum et aliorum sanctorum, et eorum quos ille ante non videbat, et tum nutu Dei cognoscebat bene, synodale colloquium cum eis facientem, et magna et innumerabilia disponentem, Arnolphumque ducem Bavariorum adhuc viventem, de destructione multorum monasteriorum, quae in beneficia laicorum divisit, de multis sanctis accusatum legaliter judicantem, et enses duos valde heriles, unum cum capulo, et alterum sine capulo sibi ostendentem, et sic loquentem: « Dic regi Henrico, ille ensis qui est sine capulo, significat regem qui sine benedictione pontificali regnum tenebit; capulatus autem, qui benedictione divina regni tenebit gubernacula. » Finita itaque synodo praefata, Dei martyr monstravit illi loca castrorum ubi postea Otto, rex adhuc manens, regalem locutionem cum populis diversarum provinciarum habuit; ubi rex Berengarius de Longobardia et filius ejus Adalbertus cum multis episcopis se praesentaverunt, et dominio subdiderunt. Indicavitque ei venturam supergressionem Ungarorum, et loca belli, et, quamvis laboriose, tamen victoriam Christianis concessam esse nuntiavit.

Hac visione peracta, reductum eum in lectulo collocatum dimisit. Ipse vero ad se reversus cogitabat, reverenter in recordationem suam ducens illud illustris verbisatoris rapti ad secreta tertii coeli dicentis: Sive in corpore, sive extra corpus, etc. Haec vero visio ab eo paucis prudentibus ac sibi familiaribus manifestata est.

Postea autem curtem regis adiens, solito more servitio ejus subdebatur, usque dum rex Henricus praesentem vitam finiret. Ottoni itaque filio ejus in regnum sublimato, eamdem quam patri sedulitatem servitii et fidei firmitatem in cunctis impertiri studebat.

Tunc vero temporis habebat episcopus Udalricus filium sororis suae Luitgardae bonae indolis, Adalberonem nomine, cuidam doctissimo magistro, Benedicto monacho, ad erudiendum scientiam grammaticae artis et aliorum librorum commendatum. Cumque ille ab eo in omnibus profectibus bonae scientiae et disciplinae doctus atque educatus in virile robur devenisset, statim de schola exemptus, ab avunculo suo episcopo imperatori praesentatus, et in manus ejus misericordiae commendatus, regali servitio tam studiose atque decenter insistebat, usque dum imperatori ejus ministerium in ecclesiasticis et saecularibus bene placuisset. De hac pro certo sedulitate ejus servitii quotidiani, concessum est ejus avunculo sancto Udalrico episcopo, ut praefatus Adalbero in ejus vice itinera hostilia cum militia episcopali in voluntatem imperatoris perageret, et in curte imperatoris ejus vice assiduitate servitii moraretur, ea videlicet causa ut praefato praesuli, Dei servitio, et custodiae gregis commendati, et utilitatibus ecclesiae, et orationibus, et eleemosynis secundum suum desiderium immorari licuisset.

Ille vero, quantum saecularibus curis se absolutiorem esse persensiit, tantum seipsum in Dei voluntate facere nitebatur obligatiorem. Cursus

scilicet quotidianus cum matriculariis in choro ejusdem matriculae ab eo caute observabatur, quandocunque ei domi manendum aliae occupationes consenserunt. Insuper autem unum cursum in honore sanctae Mariae genitricis Dei, et alterum de sancta cruce, tertium de omnibus sanctis, et alios psalmos plurimos, totumque psalterium omni die explere solitus erat, nisi si eum impediret aliqua inevitabilis necessitas. Missas autem tres vel duas aut unam, secundum spatium temporis, cantare quotidie non desiit, si infirmitas corporis aut aliquod studium bonum ei non subtraxit.

III

Multis temporibus carne abstinuit, sed tamen aliis cum eo manducantibus abundanter donavit. In quotidianis refectionibus, quando cum suis ad mensam sedebat, prima appositio panum atque ciborum, ex maxima parte, per aliquem clericum cui haec commendata sunt, pauperibus dividebatur, exceptis his mancis atque debilibus qui, in grabatulis et in lectulis et in scamellis ambulantes, et in sperulatis lectulis, quotidianum victum in ejus praesentia acceperunt de optimis escis et potibus. Aliorum autem nemo, qui in sua praesentia, sive notus fuisset sive ignotus, cibum sumpserunt, esuriens aut sitiens recedebat, nisi aliquando incuria aut tenacia ministrorum contigisset contra episcopi voluntatem.

Hospites autem cum ad eum devenissent, tripudio et tanta hilaritate vultus et animi suscepti sunt et in omnibus procurati, veluti eis optime

conveniebat, sciens in eis Christum se suscepisse, illo dicente: Hospes fui, et suscepistis me. Vasalli autem imperatoris ab eo pergentes vel ad eum redeuntes, summo honore suscepti, et in tantum sunt epulentati ut in nullo eos aut jumenta eorum ulla indigentia fatigaret, acceptisque secum stipendiis itineris eorum necessariis, laeti ab eo redirent. Monachos autem atque clericos et sanctimoniales eum visitantes more filiorum amavit, et spiritualibus eos atque corporalibus escis abundanter recreavit, et cum illo manere concessit quandiu eorum voluntati complacuit, et congruo tempore in omnibus hilaratos ire dimisit.

Clericos autem suos ex familia, vel liberos mediocres vel nobiliores, summa diligentia nutrire et docere praecepit, et quoscumque inter eos honore dignos cognovit, ministeriis et congruis beneficiis ditiores fecit. Laici autem suae dominationi subjecti, semper cum eo omni honore et laetitia commorabantur, nullam deceptionis fraudem ab illo fieri timentes, sed firmiter credentes atque certe scientes quod quidquid eis promiserat, hoc Domino annuente compendiose perfecerat. De familia autem ei commissa quicumque ante eum venerat se exclamando injuste esse oppressum vel exspoliatum, aut aliquo modo injuriatum de domino proprio cui in beneficium concessus erat, sive de conservo ejus, vel de alio aliquo, ad rationem ejus caute auscultavit; et ubi cognovit injuste contra eum factum fuisse, firmiter confestim praecepit ut iniquitas ei facta cito emendaretur, et non omisit donec perficere-

tur. Legitimum vero jus totius familiae, quo pro antecessoribus suis utebatur, firmiter eam tenere concessit, et nullius potestatis hominem sub suo regimine degentem hoc ei tollere permisit.

Otio inani nullo tempore animum suum subjacere patiebatur, nisi aliquid utilitatis excogitaret aut perpetraret, sive de ecclesia quam undique dilapsam invenit, vel de ejus ornatu, vel de paraturis altarium et clericorum, et de disciplina canonicorum et schola, de sustentatione et salvatione familiae, et qualiter civitatem, quam ineptis valliculis et lignis putridis circumdatam invenit, muris cingere valuisset, quia in his temporibus Ungarorum saevitia in istis provinciis more daemoniorum grassabatur. Haec vero omnia cum exterius suorum fidelium consultu pertractaret, aestu tamen interius Divini amoris succensus, vigiliis et orationibus et jejuniis et eleemosynis Deo se sociare studiosissime festinabat, semper cuti suae laneum apponens vestimentum, et regulam sequens monachorum. Post Completorium nunquam, propter ullius hominis petitionem, escam vel potum, delectationi corporis suae consentiens, sumpsit. In mollitia plumarii non dormivit, sed psiathio et sago aut tapetiis suppositis requievit. In nocte primum sonante signo surrexit, et praedictos cursus maxima cautela complevit.

IV

Tempus vero Quadragesimae quanta devotione celebraret, sermo mihi non sufficit ad narrandum; sed tamen ea quae vidimus non decet nobis in totum omittere. Matutinis namque laudibus

expletis, aurora diei prima illuscescente, aliis orationibus expletis psallere psalterium coepit, quo expleto et letania expleta, aliis orationibus firmiter insistebat, usque dum signum ad vigilias defunctorum sonaret, quo audito statim surrexit, et cum fratribus Vigiliam celebravit et Primam; Prima vero expleta, fratribus solito more crucem portantibus, ipse remanens in ecclesia codiculum breviatum ex psalmis cum aliis orationibus interim decantavit, usque dum fratres cum cruce redirent et missam sacrificationis celebrare coepissent, ipse primum devote Deo sacrificium offerens, manum sacerdotis humiliter osculans. Expleta vero missa, Tertiam cum fratribus explevit; fratribus vero ad capitulum pergentibus, ipse solito more in ecclesia remansit, donec signum ad Sextam sonaret. Sexta autem hora expleta, altaria circuibat cum venia, cantans Miserere mei, Deus, et De profundis; tunc demum ad cubiculum rediit ad lavandam faciem suam et ad missam se praeparandum. Missarum autem celebrationibus expletis et Vesperis decantatis, ad hospitiolum pauperum pervenit, et duodecim pauperum pedes lavit, et unicuique eorum de aceolo pretium unius denarii donavit. Inde rediens, ad mensam pransurus consedit, ibi lectio non defuit, nec praedictorum pauperum multitudo copiosa. Apposita cum gaudio sumpsit, et cum eo manentibus maxima hilaritate distribuit, recordans illud Apostoli: Hilarem enim datorem diligit Deus. Unicuique enim praebebat quod eum libentissime sumere aestimabat. Cibo vero consumpto, et omnibus cum eo commorantibus

laetificatis, congruo tempore Completorium recitavit, insuper aliis orationibus peractis, secreta cubiculi cum silentio repetivit, et omne colloquium, nisi cum Deo et sanctis ejus, usque ad alterius diei Primam peractam omnino devitavit.

Hoc modo dies Quadragesimae explevit, usque in diem indulgentiae quem dicunt Pascha palmarum, eo die mane diluculo ad Sanctam Afram veniebat, si in praeterita nocte ibi non manebat, missam de Sancta Trinitate cantabat, et ramos palmarum diversarumque frondium benedicebat, Evangelioque et crucibus et fanonibus, et cum effigie sedentis Domini super asinum, cum clericis et multitudine populi ramos palmarum in manibus portantis, et cum cantationibus in honorem ejusdem diei compositis, et cum magno decore pergebat usque ad collem quae dicitur Perleich, ibique obviam ei veniebat chorus canonicorum cum pulchritudine magna, et cum civibus qui in civitate remanserant, et qui de oppidis circumjacentibus ipsis se jungere voluerunt, ibi, ad imitandum humilitatem puerorum caeterorumque populorum, ramis palmarum et vestimentis suis viam sternentium. Iis expletis, vir sanctus congruentissimam admonitionem de passione Domini ad omnes fecit, eousque saepe ut ille fleret, fletuque suo multos flere fecisset. Admonitione peracta omnes simul Deum laudantes ad ecclesiam matriculam pervenerunt, ibique missam cum eo celebraverunt, et inde omnes in sua redierunt.

Postea autem in his tribus diebus contiguis synodale colloquium habere consuevit, eo quod

canones bis in anno episcoporum concilia fieri praecipiunt: unum XV Kal. Oct., et aliud quarta hebdomada post pascha; hoc in isto tempore perficere decrevit, ne in antea ei aliquod obstaculum illud perficiendi impedimentum faceret, et ut in coena Domini cum eadem multitudine clericorum et populi plenius et honorificentius chrisma et oleum sanctificaretur. Eo vero die, hora tertia, omnes clerici, solemnissimis paraturis induti, venerunt in ecclesiam, et ipse, suo more gloriosissime ad Dei servitium paratus, cum eis sacrum mysterium agere devotissime coepit, perlectoque Evangelio, et admonitione facta ad populum, et confessione populi accepta, indulgentiam humillime eis fecit, et tota synodo oblationem offerente, secundum ordinem, cautissime implevit usque ad benedictionem chrismatis et olei; hoc fecit magna reverentia sibi apportari, cum crucibus et cum pueris portantibus sub palliolo occultatis, et cereis, cum versibus ad hoc ministerium compositis formosissime decantatis, et cum processione duodecim presbyterorum, qui cum eo usque in finem missae in suo ministerio perseverare debuerunt. Rite autem sibi allato, humillime suscepit, et totam synodum rogavit ut, quando ille crucem benedicendo super illud faceret, et ipsi, cum eisdem presbyteris qui in processione erant et sibi assistebant, benedicere non desisterent, caeterumque populum Pater noster cum magna humilitate decantare rogavit. Quo benedicto, et populo sacro viatico recreato, Vesperaque expleta, ad sacrarium venit chrisma et oleum clericis dispensandum. His dispensatis,

ad hospitium pauperum venit, et eis solito more ministravit. Inde autem in ecclesiam ambulavit, et ante sacrarium venit, ibique a camerario allatis vestibus novis duodecim pauperes vestivit, et acervulum aceoli aliis dispensavit, et eo die nullum ab eo vacuum abire dimisit, quamvis eorum multitudo magna adesset. Postea ad cibum venit, cibatisque omnibus cum eo manentibus, exemplo Domini pedes discipulorum suorum lavare coepit. Lavationeque cum antiphonis congruentibus et versibus et lectionibus decentissime peracta, pocula optima in suis cellariis recondita cum magna charitate et humilitate sufficienter porrexit, et, Completorio expleto, membra in Dei servitio fatigata quieti lectuli commendavit.

Die autem parasceve, horis secundum ordinem caute expletis, omissis aliis cursibus, sicuti in coena Domini, nisi ad eumdem diem pertinentibus, mane diluculo psalterium explere festinavit, et, sacro Dei mysterio perpetrato, populoque sacro Christi corpore saginato, et, consuetudinario more, quod remanserat sepulto, iterum inter ecclesias ambulando psalterium explevit decantando, et, vespertina hora, sine mensa atque mensalibus, in cubiculo suo pane et cervisia se recreare coepit, et unicuique qui secum erant panem et cervisiam juxta eorum voluntatem exhibere praecepit.

Sanctissimo autem Sabbati die expletis nocturnis officiis, et amando psalterio perlecto, praeparatum sibi balneum intravit, quo nunquam uti solebat eo tempore nisi in Sabbato ante Quadragesimam et in media Quadragesima, et eo die.

Lavatione autem corporis peracta, et praeparatione vestimentorum induta, ad sacrum officium solemniter se praeparavit, et totum clerum hora diei nona cum eo paratum esse destinavit, statimque, perlecta trina letania, cereoque sanctificato lectionibusque et tractis consummatis, cum quina letania et cum omni honore ad baptismum consecrandum ad ecclesiam Sancti Joannis Baptistae perrexit, baptizatisque ibi ab eo tribus pueris, cum septena letania, regressus est ad sacrarium ad missam se praeparandum, clero interim psallente in choro. Missarum vero solemniis solemniter cum Vespera peractis, corporeque Christi dispensato, et sacris vestibus depositis, eo die mensa apposita ad refectionem cum magna multitudine consedit, et omnibus abundanter refectis cum gaudio ad mansiunculas redire permisit.

Desiderantissimo atque sanctissimo Paschali die adveniente, post Primam intravit ecclesiam Sancti Ambrosii, ubi die Parasceve corpus Christi superposito lapide collocavit, ibique cum paucis clericis missam de sancta Trinitate explevit: expleta autem missa clerum interim congregatum in coena juxta eamdem ecclesiam sitam solemnissimis vestibus indutum antecessit, secum portato corpore Christi et Evangelio, et cereis, et incenso, et cum congrua salutatione versuum a pueris decantata per atrium perrexit ad ecclesiam Sancti Joannis Baptistae, ibique Tertiam decantavit, indeque cum antiphonis ad honorem hujus diei congruentissime compositis, ad tuomum formosissima processione, binis et

binis secundum ordinem simul ambulantibus missam celebraturus pervenerat. Missa itaque devotissime religiosissimeque decantata, cunctisque sacramenta Christi accipientibus et in sua revertentibus, ille ad cibum accessit, ibi mensas tres omni decore praeparatas invenit: unam cui ille cum quibus valebat assidere solebat, et aliam matriculis, tertiam congregationi sanctae Afrae. Sanctificato itaque cibo, carnes agni et particulas lardi inter missarum solemnia benedicti omnibus dispensavit, et tunc demum cibum cum eis omni gaudio sumpsit. Tempore enim statuto symphoniaci venerunt quorum tam copiosa multitudo fuit, ut pene inter capedinem aulae secundum ordinem stando implevissent, et tres modos symphonizando perfecerunt. His ita gaudiis multiplicatis, canonici, praecipiente episcopo, charitatem accipientes et rogantes, unum responsorium de resurrectione Domini interim decantaverunt. Et hac charitate expleta, ad alteram mensam congregatio S. Afrae similiter fecit. Appropinquante vero vespera, ille sibi et secum sedentibus laetanter pocula porrigere praecepit, et tertiam charitatem omnes charitative bibere rogavit, acceptaque ea charitate, tertium responsorium omnis clerus simul cum laetitia decantavit. Quo decantato, hymnum decantando canonici surrexerunt, ut apte praeparati ad Vesperam devenire potuissent. Vespera autem peracta, episcopus, cum hospitibus et militibus, ad suam aedem omnes exhilarandos revertebatur.

Mane vero quod est die lunae, clerus totus ad Sanctam Afram congregabatur, ut episcopum

venientem formosissimis paraturis indutus honorifice suscepisset, quia ejus consuetudo erat ut eo die ibi sacrarum solemniis missarum Deo militaret, et post peracta sacrarum missarum solemnia multitudinem populi illuc congregati sacro chrismate confirmaret, et his ita peractis, ad civitatem rediit, et ibi totam paschalem hebdomadam devotissime celebravit.

V

Finita paschali solemnitate, cum alicujus rei necessitas proposuisset, ut ad alia loca vel ad monasteria pertinentia ad episcopatum legitime pergere potuisset, Wthinuvanc, Staphense, Fauces, Wissintesteiga, Heuvibach, (quae nunquam in beneficium laicorum concessit, nisi de exterioribus locis ad eadem monasteria pertinentibus alicui de isto pago in quo monasterium suum situm est concessisset, ut ibi advocatum monasterii habere potuisset, ut ecclesiasticae ab eo res defenderentur, sed ad suam potestatem optima quaeque detinuit, ea videlicet causa ut facultatem ea visitandi et ibi manendi, et quae necessaria erant corrigendi in stipendiis habuisset), sedebat itaque in solio super carpentum composito, de humerulis plaustri in ferro pendente, et cum eo unus clericus de capellanis ejus, qui cum eo totos dies psalmos decantasset. Non ideo quando inprimis tali modo pergere coepit nisi adhuc caballicare potuisset, sed ut a populis sequestraretur, ne a cantatione psalmorum eorum colloquiis ineptis impediretur.

Comitari vero semper cum illo aliquos suos presbyteros prudentissimos, et de capellanis tantum ut quotidie servitium Dei decore perficere potuisset praecepit. Similiter et de vasallis suis semper secum aliquos sapientissimos habere voluit, si ei aliquod negotium de ecclesiasticis rebus vel saecularibus ad tractandum devenisset, ut eorum consilio caute tractare et regere semper paratus esset. Fuerunt etiam electi de familia semper qui trahentibus bobus ductores fuissent, et eum ante et retro ad dexteram et ad laevam caute observassent, quibus ille quotidie tantam annonae copiam per seipsum et per ministros ejus dare fecit in praesentia ejus, ut triplici numero virorum sufficere potuisset. Amantissimus quoque comitatus pauperum semper cum eo inter sua loca ibat; qui virtutem caballicandi habebant in cautissimis ambulatoribus pergebant. Alii autem his vehiculis in quibus soliti erant pergere, cum carpentis episcopalia ministeria portantibus perrexerunt. Quorum vero mansiunculas et totas procurationes ipse per aliquem suorum fidelium quotidie caute disposuit.

Nunquam vero in aliquo praedictorum monasteriorum otiosus manebat, nisi in aedificiis ecclesiae, vel claustrorum, vel aliorum aedificiorum, vel murorum antea praeparatis, et collectis supellectilibus laborasset. Vitam vero in eodem monasterio Deo militantium monachorum sive canonicorum et stipendia eorum omnino regere et componere studuit, et jus familiae dissolvere omnimodo non concessit. Dona etiam sancti Spi-

ritus tradere, ubi necessitas fuit, confirmatione chrismatis non omisit.

VI

Gratum autem et necessarium iter populis, cum quarto anno, secundum constitutionem canonum ministerium suum ad implendum, causa regendi et praedicandi atque confirmandi dioecesim sibi commissam visitare decrevisset, eodem modo, sicut superius diximus, in solio carpenti superposito sedebat, psalmosque solito more decantabat, eunuchum illum imitans qui, legens Isaiam prophetam super currum suum sedens, per viam pergebat, cui praecipiente Spiritu sancto Philippus adjunctus est, qui, ab eo praedicatus et baptizatus, fidem sanctae Trinitatis accepit, aestimans pro certo, quantum se colloquiis humanis subtraxisset, ut tantum se divinis propinquiorem facere potuisset. Ad loca autem illa cum pervenisset ubi concilia sua denuntiata fuerant, cum evangelio et aqua benedicta et sonantibus campanis et tanta honorificentia susceptus est, quantum illis qui ibi congregati sunt virtus suppetebat. Statim vero missa celebrata in concilio considens, populum ante se vocari fecit, prudentioresque et veraciores sacramento interrogare praecepit, quae in illa parochia emendatione digna fuissent, et contra jura Christianitatis perpetrata peccata, ut ei veraci relatu nota fierent facta. Ut autem ab eis aliqua normam rectitudinis supergredientia cognita audivit, sine perceptione personarum, secundum judicium clericorum, ad tramitem rectitudinis, quantum, omnipoten-

ti Deo juvante, potuit, retrahere festinavit, et male pullulata surcula vitiorum falcastro verbi Dei studiosissime resecare, ne virgulta malorum germinum segetem Christi sibi commissam suffocare licentiam habuissent; et morbis vitiorum aptissima fomenta emendationum opposuit, sed tamen secundum verbum Dei dicentis: Argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina. Ea vero quae difficilia et insuperabilia ministris suis esse ab eis comperit, in praesentia sui, omnium cum eo manentium adjutorio, percauta directione finiri contendit. Quae autem ab eis sine obtrectatione aliorum in statum rectitudinis converti persensit, eorum regimini perficiendum firmiter commendavit. Ille autem, sequens regulam sui ministerii, Spiritus sancti donum populo ad hoc illud congregato, sacrae unctionis confirmationem studuit imponere.

Si autem his adhuc imperfectis nox solito more subrepens advenit, ne aliqua pars ovium sibi commissarum detrimento privationis coelestis doni gravaretur, incensis luminaribus in nomine Domini coepta perficere decertavit. Interdum autem, cum de refragatoribus justitiae tanta contentio excrevisset, ut, decedente die, tenebrae noctis funderentur in mundo, ne pro eo concilia inibi ventilata remanerent incorrecta, luminibus incensis regulas canonicas legere praecepit, ut seris justitiae ora refragatorum oppilarentur, et justis judiciis omnia in Dei voluntate consummarentur. Cum autem completo concilio vel confirmatione ad mansiunculas rediit, corpus reficiendum non prius prandium gustavit, quam

pauperibus eleemosynae ab eo clerico cui illa obedientia erat commendata erogabantur. Debilibus autem cum eo advenientibus in sua praesentia collocatis, abundantem refectionem apponi praecepit.

In quibusdam autem diebus capitula cum clericis habere disposuit in his locis ubi haec aptissime fieri archipresbyteri putaverunt, et ubi eum ab aliis mundanis conciliis absolutiorem esse arbitrabantur. Congregatis ante se clericis, archipresbyteros et decanos, et optimos quos inter eos invenire potuit, caute interrogavit qualiter quotidianum Dei servitium ab eis impleretur, et qualiter illis populus subjectus ex eis regeretur in studio praedicandi docendique; quantaque cautela infantes baptizarentur, infirmi visitarentur et ungerentur, defunctorum etiam corpora quanta compassione sepulturis traderentur; qualiter de decimis et oblationibus fidelium pauperes et debiles recrearentur, viduis et orphanis in universis necessitatibus subvenirent; quantoque studio in hospitibus et advenis Christo ministrarent; si subintroductas mulieres secum habuissent, et inde crimen suspicionis inciderent; si cum canibus vel accipitribus venationes sequerentur, si tabernas causa edendi vel bibendi ingrederentur; si turpes jocos in usu haberent; si ebrietates et comessationes supra modum amarent; si rixis et contentionibus et aemulationibus deservirent; si nuptiis saecularibus interessent; vel si aliqui eorum ministeria indecentia in consuetudine haberent; si per Kalendas, more antecessorum suorum, ad loca statuta convenirent, ibique so-

litas orationes explerent, suasque Ecclesias ad tempus reviserent; si obedientiam eorum magistris praebuissent, et in toto suo ministerio devoti et apti manere studuissent. Responsione autem de interrogatis facta, et ratione veritatis percepta, stantibus in rectitudine dulcissimae consolationis gratia gratificavit, et ut deinceps a norma justitiae non deviarent, suavi colloquio admonuit; errones autem per devia incedentes fratres, dignis terruit correptionibus, et, ut postea consueta vitia omitterent, praecepit.

VII

Horum autem qui in suo episcopatu proprietates habebant, quisquis religiosorum propter amorem Christi ecclesiam componere cupiebat, et cum concessa licentia ab eodem sancto episcopo eam aedificaverat, consecrationemque habili tempore ab eo fieri flagitavit, aptissime uniuscujusque petitioni praebuit assensum, si confestim ille consecratae ecclesiae legitimam dotem in terris et mancipiis in manum ejus celsitudinis dare non differret, in conspectu civium suorum et testium veridicorum, ne postea gestae rei veritas offuscaretur; ea etiam ratione ut aliis circumjacentibus ecclesiis jura earum in nullis rebus propter illam novam minuerentur. Consecrationeque peracta, doteque contradicta, comprobato illic presbytero altaris procurationem commendavit, et ecclesiae advocationem firmite legitimo haeredi panno imposito commendavit. Alicujus oblationem muneris non exposcebat, nisi presbyter ejusdem ecclesiae aliquid propter hono-

rem suum, et bonam voluntatem suam sponte eum accipere impetraret.

VIII

Jesu vero quodam tempore praeceptis obediendo, cum in pago Aldegowe nominatum ministerii sui officium implere decrevisset, venerunt quidam homines de eodem pago ad eum, lamentando dicentes: « Patres nostri in sua proprietate quam nobis reliquere, de lapidibus et caemento et lignis aediculam construxerunt, quam Deo et sanctis ejus dedicari voluerunt, et ut ipsi ibi sacrorum officiorum celebrationem audire meruissent, quia locus iste in magna vastitate eremi est situs, sed propter difficultatem viae et pauperiem substantiae eorum, nunquam episcopum ad consecrandam praefatam aediculam introducere potuerunt. » His auditis, Dei servus hilari vultu dicebat: « Potestis nunc ad tempus quae consecrationi ecclesiae sunt necessaria acquirere? » Qui amicorum consolationibus freti responderunt: « Possumus. » Quibus ille infit: « Cantum mihi viae ductorem dimittendo, antecedite, et quae sunt ordinanda ordinate, ecce ad vestrae subveniendum necessitati illuc perveniam, et, Deo juvante, ecclesiam consecrabo. » Die vero altera, consecratione peracta, cives ipsi secundum suam facultatem munera offerentes ante eum veniebant; quae videns, subridens dixit: « Non propter amorem alicujus muneris, sed ut vestrae necessitati consulerem, et servitium Dei in hoc loco multiplicaretur, huc veni, haec nobis oblata vestrae utilitati servantes, et in Dei servitio cre-

scentes, manete in pace. » Haec dicens recessit, et de scrupulo viae nullam nisi quasi laetando querimoniam fecit.

IX

His vero bonorum operum studiis insistens, omnes apud eum commanentes exhortatione benignissima spiritualiter recreavit, docens non solum in verbis sed etiam in operationibus ut unusquisque Dominum ex omnibus viribus perfecte diligeret, et ejus amori nihil praeferret, et proximum tanquam seipsum, patrem et matrem honoraret; insuper omnes bonae voluntatis homines, de quibus angelica canit multitudo, dicens: Et in terra pax hominibus bonae voluntatis; malignis autem in omnibus eorum malis actibus resisteret, secundum sanctum prophetam David, dicentem: Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus: timentes autem Dominum glorificat; quod quisque sibi noluisset, alteri non faceret; ecclesias Dei cum devotione mentis et humilitate et cum oblationibus crebro visitaret, ibique cum effusione lacrymarum et pro remissione peccatorum suorum et pro omnibus justis suis necessitatibus Deum flagitare satageret. Inimicis insuper indulgentiam postulare monebat, secundum orationem Dominicam, dicentem: Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris; et secundum Evangelium: Sic et Pater meus coelestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris; et iterum: Dimittite, et dimittemini. Decimas omnium laborum suorum Domino et sanctis ejus,

ecclesiisque quibus sunt terminatae, ne reatum Cain fratricidae inciderent cum magna cautela praesentare festinarent. Dominicas etiam dies et caeteras solemnitates in anno non solum in abstinentia servilium operum, sed et omnium vitiorum, devotissime venerari monuit; Eucharistiam quemque assidue accipere, atque ante acceptionem purgatum se exhibere; et post acceptionem mundum se custodire certaret. Dies Quadragesimae caeteraque jejunia antiquitus constituta, et noviter cum consensu inventa, omni monuit devotione ab omnibus custodiri, abnegationem sui facere, et Christi vestigia sequi, corpus castigare, delicias non amare, esurientes et sitientes escis et poculis recreare, nudis vestimenta praebere, infirmos et in angustiis constitutos visitare, egenis et vagis mansiunculas concedere, et quae sunt necessaria propter amorem Christi praebere, pupillos et viduas in tribulationibus visitare, atque in cunctis eorum necessitatibus subvenire, malitias in corde non retinere, et verbis aliquem ad iracundiam non provocare, iram deponere, vindictamque Domino concedere, nulli malum pro malo reddere, nec aliqua laesione exacerbare, maledicentes se non remaledicere, sed magis benedicere, et persecutionem pro justitia sustinere, discordantes et inimicitias inter se habentes ad unanimitatis concordiam revocare, Deo resistentibus resistere, et sibi cum fide militantibus juvamina praebere, nullo octo vitiorum principalium quae omne genus hominum infestant scandalo laqueari.

Quaerentibus autem quae essent octo vitia principalia, respondit non solum illis, sed et his qui adhuc in haesitatione manent, quae sint octo vitia, dicens: Primum est gastrimargia, hoc est ventris ingluvies, cum sua prole: comessatione et ebrietate; secundum est fornicatio, cum sua prole: turpiloquio, scurrilitate, ludicris, quae etiam sunt stultiloquia; tertium est philargyria, hoc est, avaritia sive amor pecuniae, cum sua: prole mendacio, fraudatione, furto, perjurio, turpis lucri appetitu, falso testimonio, violentia, inhumanitate, voracitate ac rapacitate; quartum, ira, cum sua prole: homicidio, clamore et indignatione; quintum, tristitia, cum sua prole: rancore, pusillanimitate, amaritudine, desperatione; sextum acedia, cum sua prole: otiositate, somnolentia, importunitate, inquietudine, pervagatione, instabilitate mentis et corporis, verbositate et curiositate; septimum cenodoxia, hoc est, vana gloria, cum sua prole: contentione, haeresi, jactantia, ac praesumptione novitatum; octavum superbia, cum sua prole: contemptu, invidia, inobedientia, blasphemia, murmuratione, detractatione, inimicitia. Beatum vero dicebat, qui in istis vitiorum pedicis non offendebat.

Octo vero notissimas beatitudines a Deo in Evangelio enumeratas, auribus cordis caute percipere, et intimis cogitationibus firmiter inserere, ut in tempore tentationis malignis spiritibus eas evellere virtus non concedatur, sed unusquisque ad spem coelestium desideriorum earum consolationibus sublevetur; Agno vero omnipotentis Dei Christo tollenti crimina mundi, semper die

noctuque multiplices laudes et gratias totis desideriis et omnibus viribus referre, quia dignus est sua incarnatione, et nativitate, et baptismo, et crucifixione, et sepultura, et resurrectione, et ascensione solvere signacula septem libri signati, in visione sancto Joanni apostolo in Pathmos insula ostensi. Intente autem et subnixe omnium in commune benevolentiam postulavit: si qui essent qui in semetipsis segetem aliquarum victutum excrevisse sentirent, non suis meritis, sed omnipotentis Dei misericordiae applicarent, ne subito jactantiae grandine in eis necaretur, sed tempestiva maturitate, protegente Spiritu sancto, in horreis Christi collocaretur.

Os a malo vel pravo eloquio custodire, lectiones sanctas libenter audire, mala sua praeterita cum gemitu et lacrymis quotidie in oratione Deo confiteri, et deinceps emendare, desideria carnis non perficere, voluntatem propriam frangere, sacerdotum praeceptis obedire, etiamsi ipsi, quod absit! aliter agant, eos imitantes, de quibus Dominus dicit: Dicunt enim, et non faciunt. Castitatem amare monuit, nullum odire, invidiam et zelum non habere, contentiones non colere, elationem odire, venerari seniores, diligere juniores, timorem Domini in corde et animo sine intermissione habere, credere oculos Domini omnia videre, et aures ejus omnia audire, Psalmista dicente: Ecce oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum, vultus autem Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum.

Diem vero obitus sui et diem extremi judicii, in quo dicturus est Dominus his qui eum recreare et vestire et visitare in suis pauperibus quotidie festinant, qui ab auditione mala non timebunt, illud: Venite, benedicti Patris mei, etc., illis autem haec negligentibus, et Deo in suis membris non ministrantibus: Discedite a me, maledicti, in ignem aeternum, qui praeparatus est diabolo et angelis ejus, ante oculos semper suspectam et timidam habere; et poenas maledictis praeparatas oculis mentis saepissime intueri; et locum pessimum qui semper est sine refrigerio, et sine splendore, et sine dulcedine, et erit sine fine, ubi vermis eorum non moritur, et ignis non exstinguitur, ubi fletus et stridor dentium, sine intermissione semper auditur, ubi vorans flamma machinationibus diaboli semper renovabitur, ubi consolationis spes omnino non habetur, sed de hora in horam tristitia augetur, quia finem manendi invenire non possunt, sed cum his quibus in hoc saeculo ministravere, in angustiis sine fine perseverant.

Dei autem benedictis et in ejus dextera collocatis quanta gaudia atque tripudia maneant, semper, quantum humanis mentibus possibile est, cogitare oportet, de quibus scriptum est: Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae praeparavit Deus diligentibus se. Ubi hymnidici angelorum chori inenarrabili claritate fulgebunt; ubi celsitudo patriarcharum digno honore remunerata gaudebit; ubi verax prophetarum ordo, prophetiis suis in toto expletis, Deo gratias agere non cessat; ubi judex apostolorum chorus, accepta ante promis-

sa mercede, perenniter exsultabit; ubi martyres, palma martyrii eorum coronati, consolatione perfruuntur aeterna; ubi confessores, praemiis suis multiplicatis, in Dei laudibus perseverant; ubi virgines centesimi fructus retributione abundant, et viduae sexagesimi fructus restitutione honorantur; ubi monachi, ex resignatione saecularium omnium, cum esurientibus et sitientibus justitiam Dei, expletis eorum desideriis, satiati, Dei laudibus insistere non cessabunt; ubi poenitentes, depositis delictorum suorum oneribus, sine fine Deum laudantes congaudent; ubi pueri Agnum in albis sequentes, sub throno angelis concordantes, Deum laudare cantando, non cessant; ubi gloriosissima virgo, Dei genitrix, Maria, super choros angelorum exaltata, inaestimabili claritate et formositate omnes hilarans conspicitur; ubi justi sicut sol fulgebunt, et omnes sancti Creatorem suum et omnium creaturarum, in sua claritate facie ad faciem gaudendo videbunt, ab eis auferentem omnem metum et omnem moerorem et tristitiam, atque omnem adversitatem.

In illo regno lux solis et lunae et stellarum non est necessaria; fames et sitis nulli nocebunt, frigus vel aestus nullum fatigabunt, infirmitas et dolor nulli advenient, venturae senectutis miseria non timebitur, sed sicut in die judicii corpora mortuorum in mensura aetatis plenitudinis Christi resurgent, in ea etiam impassibilitate et pulchritudine permanebunt. Nuptiae ibi non celebrantur, et progenies hominum postea non multiplicabitur, sed completus numerus justorum non minuetur, sed sine fine in gaudio

servabitur; insidias diaboli ultra non timebit, indulgentia peccatorum ultra non indigebit; sicut angeli in primae conditionis impassibilitate permanebunt, sic et homines, post resurrectionem aequales angelis, in sobrietate et incommutabilitate perseverant in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus aedificata, quae dicitur duodecim lapidibus pretiosis esse ornata atque fundata, quorum nomina et ordinem sanctus Joannes apostolus et evangelista in Apocalypsi enumerat: ubi jaspidem in primo fundamento positum dicit, quem dicunt omnia phantasmata fugare, in quo fidei viriditas designatur; sapphirum in secundo, qui spem coelestis beatitudinis designat; calcedonem in tertio, qui flammam internae charitatis figurat; in quarto smaragdum, qui ejusdem fidei fortem inter adversa confessionem figurat; in quinto sardonichum, sanctorum inter virtutes humilitatem significantem; in sexto sardium, in quo sanctorum martyrum cruor exprimitur; in septimo chryzolithum, in quo spiritualis inter miracula praedicatio figuratur; in octavo beryllum, in quo praedicantium perfecta operatio significatur; in nono topazion, in quo eorumdem ardens contemplatio monstratur; in decimo chrysoprasum qui beatorum martyrum opus pariter et praemium significat; in undecimo hyacinthum, qui coelestem ad alta sublevationem, et propter humilem ad humana descensionem figurat; in duodecimo amethystum, qui coelestis semper regni in humilium animo memoriam designat.

Haec positio duodecim lapidum figurat firmitatem apostolorum, qui in fundamento Ecclesiae sunt positi, sicut Salvator mundi beato dixit Petro: Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam. Haec dicendo ad Petrum omnibus notum fecit apostolis quod super eos esset Ecclesia sua aedificanda, quorum sonus in omnem terram exivit, et in fines orbis terrae verba eorum. Si apostoli fundamentum domus Dei sunt, et omnis Christianitas, aedificatio ejusdem templi, manere debet, dicente Apostolo: Templum Dei sanctum est, quod estis vos, et Dei aedificatio estis, etc., studeamus omnes totis viribus nos Aedificatori et Inhabitatori conjungere, ut doctoribus nostris in fundamentum positis, eo donante, superaedificari mereamur; ut inter electos lapides positi, et praefatis ordinibus juncti videamur; ut Creatorem et Redemptorem nostrum judicem vivorum et mortuorum, facie ad faciem videntes, cum eis laudare mereamur per infinita saecula saeculorum. Amen.

X

Longe lateque cum fama ejus bonitatis dilataretur, et diabolus eum in hoc culmine virtutum stantem videret, omnigenis malitiae suae astutiis nitebatur in aliquam difficultatis voraginem immergere, et ab incoeptis bonis impedire. His vero temporibus Liutolfus, filius Ottonis gloriosi regis, dux erat Alamannorum, cui pater ejus antea gentes omnes regionum suae ditioni subjectarum sacramento post finem vitae suae subjugaverat; patruus autem ejusdem Liutolfi Henricus, frater

regis, dux existit Noricorum: qui vero inter se propter confinia regionum ex suasione malignorum hominum rixas et contentiones exercere coeperunt. Cumque eos rex nullatenus ad concordiam et pacem revocare potuisset, objecit se filio, et in adjutorium fratris convertitur. Cum autem filius ejus, cum universis quos congregare potuerat, ei resistere niteretur, atque extorrem regalis potentiae agere moliretur, Henricus, praefatus dux, commendata civitate Ratisbona, totaque regione Noricorum, Arnolfo Palatino comiti, et caeteris insuper suis fidelibus, perrexit ad regem. Moram autem ibi illo faciente, praefatus Arnolfus cum multitudine populi fraudulenter Ratisbonam cum caeteris urbibus, et cum frequentia populorum, et cum omnibus quibus potuit. Liutolfi potestate subegit. Quibus compertis, rex cum fratre suo Henrico Bajoariam hostiliter invasit, ad restituendum eum in honorem prioris potestatis. Praefatus autem antistes, Udalricus, cujus fidelitatis firma stabilitas nunquam ab adjutorio regis separata est, haec comperiens, dimissa parte in Augusta civitate vasallorum suorum, caeterisque rebus collocatis, cum quibus potuit, omisso vehiculo carpenti, equitando in servitium regis, in regionem Noricorum sagaciter venit, carmulaque prolongata possibilitatem redeundi apte non potuit habere. Arnolfus autem praedictus interim, accepta multitudine, Augustam adiit, et despoliavit rebus omnibus quas secum abducere potuit, comprehensosque quosdam milites episcopi secum Bajoariam revexit.

Rex autem cum de regione Bajoariorum revertisset, et episcopus in sua redire voluisset, non considerabat se in Augusta civitate posse cum multitudine parva defendere, quia totum pene episcopatum in beneficium extraneorum dividebatur a Luitolfo et sequacibus ejus; milites autem episcopi quidam comprehensi, quidam vero sollicitatione iniqua divisi ab eo, quidam depraedationibus in pauperiem deducti, ita ut ei secundum suam voluntatem in adjutorio esse non potuissent. Hi autem qui cum illo remanserunt, suis colloquiis roborati, salubre consilium inierunt ut, relicta Augusta civitate, castellum quod dicitur Menichingen aedificare, et ab adversariis eorum ibi se defendere studuissent. Tum vero una tantummodo nocte in Augusta civitate manebat inclusus, altera die statim perrexit ad praedictum castellum, quod erat in toto interius exteriusque sine aedificiis desertum. Quamvis certe hiems dura fuisset, tamen in illo loco, in tabernaculis et in tuguriis festinanter compositis, exspectavere donec congregata familia castellum ligno circumcinxere, et intus secundum possibilitatem eorum aedificia apta composuere.

Arnolfus itaque et omnes qui cum illo erant, regiae potestati undique contradicentes, haec comperientes, legationes miserunt, si sospitatem sui suorumque habere voluisset, potestati Liutolfi se sine dubio subdere non distulisset, et ut praedictum castellum cum suis componere deseruisset; quia eo tempore in tota regione Suevorum nullus in regis adjutorio remanebat, nisi Adalpertus comes, cum sibi subditis, et

Theodpaldus, frater religiosi episcopi, et ideo aestimabant ut eorum decreto virtutem resistendi nullo modo acquirere potuisset. Qui, sapienti cum suis utens consilio, diversis promissionibus et humillimis responsionibus, et interdum obsidibus datis iterumque receptis ad se, eorum iras et obsidiones omnimodo mitigavit, donec aedificato castello vallibusque renovatis, in munitione ejusdem loci ab eorum cum suis saevitia se posse defendere aestimaret. Cum vero induciae rationibus respondendi ultra prolongari non potuissent, tunc manifeste confessus est se, sicut coepit, in voluntate regis velle perdurare.

Tunc praefatus Arnolfus, filius Arnolfi ducis, congregata multitudine eorum infaustorum qui antea Augustam civitatem depraedati sunt, et aliorum in quorum tunc confidebat adjutorium, voluit obsesso castello venerandum episcopum vi coactum cum suis ditioni subdere Liutolfi. Hac re comperta, episcopus econtra, legatis missis, multa pecunia promissa, flagitabat ut revertentibus eis illi licuisset in pace subsistere; sinautem, pace contradicta, redire noluissent, praecepit eisdem legatis suos parochianos banno Christianitatis constringere, ne loca Sanctae Mariae, in suo episcopatu sita, ullo modo invadere praesumerent. Qui vero pecunia contradita bannoque Christianitatis postposito, male incoepta omittere noluerunt, sed ad internecionem eorum ea Dominica in qua mos est clericorum ante Quadragesimam carnes manducare, et deinceps usque ad sanctum tempus Paschae devitare, hostiliter invaserunt praedium Sanctae Mariae, et

episcopum obsederunt. Qui vero die noctuque in Dei servitio studiose permanens, timore abjecto in Deum confidens, obsessiones eorum pro nihilo ducens, in praedestinatione inita firmiter perseveraverat.

Haec vero obsessio ut comperta fuisset Adalperto comiti et Theodpaldo fratri episcopi, congregata phalange populi, prima die Quadragesimalis temporis, quod est dies lunae, mane diluculo castra inimicorum invaserunt. Sed illi haec antea posse fieri non putantes, imparati ad bellum inventi sunt, et, repentino timore perculsi, relictis spoliis fuga inimicos evadere studuerunt. Illi autem eos sequentes, Hermannum fratrem Arnolfi apprehenderunt, quosdam in castris ceciderunt, quosdam vero ulterius subsequentes interfecerunt. Maxima autem parte eorum interfecta, caeterisque fugatis, nullus eorum ad se defendendum fiduciam accepit, nisi unus nomine Egilolfus; fugiendo brachio Adalperti comitis modicum vulnus infecit, de quo etiam vulnere mortuus est; vulnerator etiam ejus statim occisus est a Liutperto vasallo ejusdem Adalperti. Paucissimi autem eorum, ictibus contusi, ac diversis modis vulnerati, periculum tamen mortis, equis eorum eos asportantibus, eo die vix evaserunt, quidam vero eorum, gelu miserabiliter astringente, nudi in desperatione vitae proprias mansiunculas repetierunt. Corpus vero Adalperti, in Dei voluntate occisi, reverendus episcopus ad Augustam civitatem vexit, et, animam honorifice Deo commendans, in ecclesia Sanctae Mariae sepelivit. Nullus autem eorum qui antea sibi spolia

Augustae civitatis in contrarietatem sanctae Dei genitricis Mariae vindicaverunt, impunitus evasit, nisi qui se suis propriis rebus cum indulgentia reverendi episcopi redimere non distulerunt.

XI

Manus proprias unus ex his lacerando, vicinis suis in veritate dicentibus, perdito sensu spiritum exhalavit. Alius autem cum ablato de Augusta civitate libro caballum sibi bene placentem comparavit, et secum adduxit in domum suam, uxorique suae monstravit et dixit: « Melius mihi placet istum formosum caballum habere, quam librum cum quo hunc comparavi in Augusta relinquere. » Cujus verbis respondit uxor ejus, dicens: « Utile tibi forte fuisset, si manus tua hunc librum injuste non tetigisset. » Interim vero ille levigando manu in posteriora tangebat caballum, et statim ab eo percussus mortuus est. Novis et improvisis his cladibus, et aliis multis formidolosis rebus in reis peractis a multitudine populi compertis, timor magnus invasit eos qui se esse reos cognoverunt de praedicta praedatione Augustae civitatis, non solum in eos qui illuc pervenerunt, sed et qui aliquid de injuste acquisitis ab eis acceperunt, et ideo, ad poenitentiam et lamentationem conversi, digna emendatione et restitutione abstractarum rerum, et cum efflagitatione indulgentiae episcopi, studuerunt se cum Christo et cum sancta Maria matre ejus pacificare.

Non post multum vero temporis praefatus Arnolfus qui se praesumpsit res sanctae Mariae ho-

stiliter invadere, et incorrigibilis sine poenitentia perduravit, obsessa Ratisbona civitate paratus ad praelium exivit, et statim in articulo tumultus occisus est.

Quidam etiam homo, de episcopatu qui dicitur Eihstetten, partem vilissimi mensalis inde ad suam proprietatem portavit, et statim a daemonio occupatus, nullum abscondendi locum ab eo invenire potuit, neque in ecclesia neque extra ecclesiam, neque aspersus aqua benedicta, quin juxta eum semper videretur manere, donec, Augustam regrediens, injuste inde rapta reportavit, et episcopum cum scopis ei flagella imponere pro Christi nomine postulavit, et insuper indulgentiam praefati delicti condonare, sicque liberatus a daemonio salvatus recessit.

XII

Ne diu me ab incoepta taxatione subtraham, libet stylum retrahere ab enumeratione ex utraque parte obsessarum urbium et bellorum undique furentium, et vicissitudine stromatum diversorum, sed potius quomodo Dominus omnipotens per merita servorum suorum suum dignaretur populum liberare libet recensere; ne diaboli machinationibus ad suum perveniret exitium.

Cum rex Otto in Alamannia, propter eos qui cum Liutolfo filio ejus ditioni suae regalis potestatis contradicere voluerunt, cum exercitu conversaretur juxta flamen quod Hilara vocatur, in campo oppidi quod dicitur Tussa, et ibi saepedictus filius ejus Liutolfus cum alio exercitu obvius ad pugnandum contra eum deveniret, et cum

tanta vicinitate conjuncti essent, ut nulla ambiguitatis spe detenti manerent in utrarumque partium multitudine, ni bellum ab eis committeretur, tunc amabilis Deo Udalricus episcopus, in Deum tota fiducia confidens, assumpto Curiencis Ecclesiae Hartberto religioso episcopo, legationes inter eos facere coepit, et ad pacis concordiam exorare, et ne populus qui a Deo illis commendatus est ad regendum, pro eorum reatu duceretur ad perditionem. Deo autem annuente, duae amborum mentes, patris scilicet Ottonis et filii ejus Liutolfi, de proficua admonitione et doctrina venerandorum episcoporum in mollitiam versae, pactum pacis inter se placitaverunt; et, turbine belli mitigato, in sua cum pace redierunt.

Tantis autem tunc praefatis tumultuum fatigationibus superatis, aestimaverunt se aliquod spatium temporis in pace posse quiescere. Altero pro certo statim anno, quod est anno incarnationis Domini nostri Jesu Christi 965, tanta multitudo Ungrorum erupit, quanta tunc temporis viventium hominum nemo se antea vidisse in ulla regione profitebatur, et Noricorum regionem a Danubio flumine usque ad Nigram silvam, quae pertinet ad montana, simul devastando occupavit, et cum Licum transcenderet, et Alamanniam occuparet, ecclesiam Sanctae Afrae concremavit, et totam provinciam a Danubio usque ad sylvam depraedavit, et maximam partem usque ad Hilaram fluvium igne combussit. Augustam autem civitatem obsedit, quae tunc imis sine turribus circumdata muris, firma ex semetipsa non fuit. Sanctus autem antistes magnam valde multitu-

dinem optimorum militum secum intra septa civitatis collocatam habebat; ex quorum agilitate et audacia civitas fortiter firmata, Deo juvante, consistebat; qui ut exercitum Ungrorum ad expugnandam civitatem circumdare viderunt, eis obviam exire voluerunt, sed hoc episcopus eis non consentiens, portam ubi maximus aditus intrandi manebat firmiter occludere praecepit. Porta autem orientalis plagae unde itur ad aquam, sic a densitate Ungrorum bello occupata est, ut ipsi aestimaverint se statim posse intrare: milites enim episcopi ante portam viriliter pugnantes eis resistebant, usque dum unus Ungrorum qui caeteros pugnando antecedebat, et ex cujus ductu et antecessione maximam praeliandi in illa hora confidentiam habebant, occisus occubuit; caeteri denique cum eum terra tenus mortuum cadere viderunt, magno clamore et lamentatione eum rapientes, ad castra reversi sunt.

Hora vero belli episcopus super caballum suum sedens stola indutus, non clypeo aut lorica aut galea munitus, jaculis et lapidibus undique circa eum discurrentibus, intactus et illaesus subsistebat. Bello vero finito regrediens circuivit civitatem, et domos belli in circuitu civitatis congruenter ponere, et in tota nocte eas aedificare, et vallos, quantum tempus suppetebat, renovare praecepit.

Ille autem totum spatium noctis in oratione pernoctans, religiosas mulieres in civitate congregatas concitabat, ut una pars earum cum crucibus ad Dominum devote clamando intra circumiret, et altera pars clementiam sanctae

Dei genitricis Mariae pro defensione populi, et pro liberatione civitatis studiosissime pavimento prostrata flagitaret. Ipse autem minimam particulam noctis ante Matutinam horam corpus requiei soporis indulsit, ut, matutinis et Laudibus expletis, aurora primum irrumpente, salutaris sacrificii hostiam Deo libare licuisset. Ministerio sacro peracto, viatico sacro omnes recreavit, humilique admonitione persuasit ut, in fide recta persistentes, spem suam in Domino componere non dubitarent, indicans eis omnigenam sponsionem consolationis, et annuntians psalmigraphi David verba, dicentis: Si ambulavero in medio umbrae mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Salutari autem admonitione episcopi peracta, cum jubar radiantis solis primum latitudinem telluris irradiaret, exercitus Ungrorum inenarrabili pluralitate ex omni parte ad expugnandam civitatem circumcinxit, diversa ferens instrumenta ad depositionem murorum. Cumque undique parati essent ad bellum, et cuncta propugnacula civitatis repugnantium plena fuissent, quidam Ungrorum flagellis alios minantes ad pugnam coegerunt, et illi, tantam multitudinem in propugnaculis resistentium eis videntes, muris se conjungere adeo perterriti non audebant.

Interim cum interius exteriusque parati essent ad bellum, Berchtolfus, filius Arnolfi, de castello Risinesburch vocitato venit ad regem Ungrorum, annuntians ei adventum Ottonis gloriosi regis. Qui, ut hoc audivit, suum classicum omni exercitui notum clangere praecepit, de cujus so-

nitu exercitus totus pugnam civitatis omisit, et ad colloquium eorum regis se conjungere festinavit. Qui, cum eis autumatione facta, Deo donante, a pugna civitatis cessabat, et in occursum gloriosi regis ire coepit; ea ratione ut, illo cum suis superato, victor rediens civitatem et totum regnum libere habere potuisset.

Regi Ottoni venienti Dietpaldus comes frater episcopi, cum caeteris qui in civitate erant, nocte exiens in occursum venit. Rex igitur cum tantum exercitum Ungrorum perspexisset, aestimavit non posse ab hominibus superari, ni Deus omnipotens eos occidere dignaretur, in cujus adjutorium confidens, suorumque consolationibus principum roboratus, bellum viriliter cum eis agere coepit, et cum mutua caede utrobique cecidissent, et his interfectis qui ad occisionem a Deo praedestinati erant, gloriosa victoria Ottoni regi a Deo, cui nihil impossibile est, data est; ita ut exercitus Ungrorum in fugam versus virtutem praeliandi ultra non haberet, et, quamvis incredibilis numerus illorum occisus fuisset, tantus tamen eorum exercitus adhuc remanebat, ut hi qui de propugnaculis Augustae civitatis eos venire conspexerunt, non pugna lacessitos eos redire aestimaverunt, donec praetereuntes civitatem ulteriora Lici fluminis littora festinando repetere cognoverunt.

Rex autem cum suis eos sequens, et quibus se conjungere potuit occidens, vespertina hora diei Augustam pervenit, ibique cum episcopo illam noctem ducens, eique magnam consolationis revelationem faciens, de Dietbaldo fratre ejus qui

in bello occisus est, et de aliis ejus propinquis ibidem interfectis. Rihgwinum filium Dietpaldi comitatibus patris honoravit, episcopique fido adjutorio, in quibuscunque ejus desiderium cognovit, dignam mercedem restituit. Mane autem facto, fugitivas barbarorum acies sequendo, regionem Bajoariorum revisit, festinisque legatis missis, tota remigia et vada fluminum observare praecepit, ad occisionem eorum, quod et ita factum est. Illi autem, nocte illuc venientes, quidam eorum ab his qui in navibus erant fluminibus immersi sunt, quidam occisi sunt, qui autem ad littus pervenerunt, ab his qui littora observabant interfecti sunt, nulla eis via, et nullum devium ab eis inveniri potuit, quin in omni loco vindicta Domini super eos manifeste maneret; ita etiam ut non post multos dies reges eorum et principes comprehensi et ad Ratisbonam perducti, in ignominiam gentis eorum, cum aliis multis eorum comprovincialibus equuleo suspenderunt.

XIII

Rex autem Otto potentiam in Deo tenens, Henricum fratrem suum potestativa manu in regnum confirmavit, et ipse in Saxoniam victor, sicut solebat, revertebatur. Venerandus autem episcopus Udalricus, cum rex ab Augusta discederet, abiit ad loca ubi bellum peractum est, quaerens praedictum Dietbaldum fratrem suum et nobilem Reginboldum filium sororis suae, et inveniens eos ad Augustam perduxit, et in ecclesiam Sanctae Mariae ante altare sanctae Walpurgae virginis in sede unius taphi ambos

fideliter sepelivit. His ita, sicut praelibatum est, peractis, episcopus, quamvis multis adversis fatigatus fuisset, sicut optime omni speranti in Deo decet, bonae consolationis effectum assumens, cum suis pertractare coepit qualiter imminentia damna aptissime superare potuisset. In primis qualiter depraedatam congregationem clericorum sustentaret, ad implendum ministerium quotidianum servitii Dei in ecclesia, sciebat enim eos cibaria non habere, et ideo cum his quae, ipse sic depraedatus, habere potuit, et quae a benevolis populis ei transmissa sunt et oblata, assidue in sua praesentia eos secundum suam facultatem mandere et bibere fecit, et omnimodis adjutoriis stabilivit, eo usque dum ex semetipsis depraedationis miseriam temperaverunt, et loca eorum ex iterata laboratione sustentationis subsidium attulerunt; sua autem loca ignibus exusta et consumptis frugibus in desolationem redacta, studiosis laboribus in agris et aedificiis renovare praecepit, strenuitas autem familiae jussioni ejus parendo, sic inchoabat, et congruo tempore utilitatis usu, quantum possibilitas sufficiebat, restituit.

Ecclesiam autem Sanctae Afrae, quae a paganis fuerat cremata, adhuc reaedificata non erat, sed tugurium glossibus tectum altaria ab imbribus et intemperiebus defendebat; sepulcrum Simperti episcopi, in choro juxta gradus situm, adhuc sine tecto remanebat: de cujus operimento in visione admonitus, lignis more operculi arte conjunctis tegebat.

Non post multum vero temporis decursum, iterum admonitus ut domum Sanctae Afrae reaedificare non tardaret. De cujus instauratione cum saepissime tractaret, qualiter congruentissime fieri potuisset, et qualiter sub positione cryptae orientalem plagam ecclesiae convenientissime decoraret, et nullus certitudinis effectus ei animo irrepsisset, continuis orationibus et jejuniis cum domesticis et religiosis presbyteris, devotissime misericordiam Dei secreto deprecari coepit ut ei monstraretur locus in quo corpus sanctae Afrae collocatum fuisset, et si cryptam in eo loco ubi voluntas ejus complacuit fas componere maneret. Ut orationem ejus et jejunium ad aures Domini pervenire dubium non esset, secundum cantationem sancti David prophetae: Ecce oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum, quadam nocte in visu ei sancta Afra apparuit, et locum collocationis corporis ejus, sicut in scriptura passionis ejus est scriptum, ab Augusta civitate in secundo milliario in ecclesia monstravit. Cryptam autem in praedestinato loco fieri prohibuit, propter sanctorum reliquias, quae in illo loco in requie diem exspectare debent judicii.

Hac revelatione perdoctus quid sibi esset faciendum, muros ex maxima parte ab ignibus depositos cum magna festinatione reaedificare fecit, et priori altitudini mensuram unius cubiti superposuit, cryptaque congruenti occidentalem partem ecclesiae decoravit, super aedificia in sua praesentia caute mensurata, summo studio incidere et adducere praecepit, et non tardavit donec imbricibus eam ex toto cooperuit, et interius ae-

dem ecclesiae laquearis vestivit, et lucida pictura decoravit, et ornamenta ecclesiae, quae propter barbaros in civitatem fuerant deportata, et in matrici ecclesia servata, restitui fecit.

XIV

Quam in magna observatione Dei ille locus orientalis partis ecclesiae semper maneat certis sit indiciis manifestatum, hic mihi congruum videtur innectere. Quidam hortulanus nomine Adelpoldus ibi deambulando inter gramina speluncam invenit, in quam intrans formosam aediculam sub terra muratam conspexit, et veniens nuntiavit episcopo, dicens: « In hoc loco possum olera mea et alia necessaria reponere. » Cui ille respondit denuntiando, dicens: « Si hoc facis, sensum et sospitatem membrorum tuorum te perdere dubium non est. » Hortulanus autem verbis episcopi non credens, sine ejus licentia praefatas res in eamdem speluncam congregare coepit; hoc faciendo sensum cum auditu et visu perdidit. Hoc autem cum episcopo nuntiatum fuisset, jussit adduci sibi hortulanum, et dixit ei: « Quare occupare voluisti illum sanctum locum, spernendo meum praeceptum? » Cui ille, quamvis sensu careret: « Non inficior, ait; scio enim quod pro illo reatu, quod mandatis tuis non obedivi, istam tribulationem incurri. Cujus tribulationibus benevolus episcopus condolens, indulgentiam ei cum benedictione donans, Deo concedente, sanitati restituit. Mirabile dictu! ille hortulanus postea illam speluncam nullo modo invenire potuit.

Postea autem episcopus pollinctoribus accercitis, in australi parte exterioris muri ecclesiae sepulcrum sibi fodere et exterius muro cingere, et perrupto muro ecclesiae arcum muratum desuper curvare praecepit, et arcam aptam componere ad cooperiendum corpus in sepulcro, et insuper tabulatum densum, longo tempore imputribile, cauta conjunctione vinctum superponi decrevit. His praeparationibus exsequiarum suarum perpetratis, omni hebdomada dehinc ipsum locum die Veneris visitare, et ibi hostias immolare consuetus erat, si alia aliqua ei occupatio vel absentia impedimentum non fecit.

Interea vero Dei donante clementia istas regiones concordia pacis illustrabat, et benevolas mentes turba persecutionum a Dei servitio non prohibebat, ideo ipse Romam pergere decrevit, et illuc feliciter pervenit, liminaque beatorum apostolorum Petri et Pauli devotionis studio humiliter visitavit, ibique precibus profusis, eleemosynarumque largitate pauperibus dispensata, ab Alberico principe Romanorum honorifice susceptus est, frequentique ministerio et oblatione cumulatus, aliquot dies ibi perduravit. Cumque ibi morando reliquias sanctorum se velle comparare indicasset, quidam clericus ad eum veniens, perduxit eum in silentio noctis ubi caput sancti Abundi martyris in quadam ecclesia altari inclusum servabatur, cujus passionem ei ostendens, et caput praesentans, sacramento firmitatem fecit super reliquias, quas episcopus secum attulerat, ejusdem Abundi caput esse cujus passio praesentialiter fuit perlecta. Cum autem sacramentum

peractum audisset episcopus, placitam mercedem clerico donavit, caputque sancti Abundi accipiens, ad Augustam secum reportavit, ibique ad consolationem multorum gloriose inclusit.

Monasterium vero Sancti Galli ubi ille scientias litterarum fuerat perdoctus assidue visitavit, ibique Deo militantibus coenobitis convivium fecit, et inde ad cellam sancti Meginardi perrexit, ad videndum servum Dei sanctum Eberhardum, ejusque necessitatibus sibique subjectis monachis subveniendum in quibuscunque potuit eorum cognoscere voluntatem. Ultima vero vice, Eberhardo vivente, cum inde recedere debuisset, expleta multimodae amabilitatis locutione, acceptoque cum orationibus in ecclesia permisso, ad vehiculum suae reportationis egressus est; cumque paratus esset ad pergendum, et eo die sanctum Eberhardum amplius videre non putaret, subito post eum quasi festinando veniebat, et oscula charitatis iterans, cum flebilibus oculis aiebat: « Ex hac hora ultra me non videbis, donec exempti corporibus in praesentia Dei nos videre merebimur. » Cujus verbis respondens episcopus dixit: « Dulcissime Pater, nunc scis me certe cito de hoc saeculo esse migraturum? » Cui ille respondit: « Finis adhuc vitae tuae tibi non imminet, verba autem quae tibi nunc dixi vera esse non dubites. » His verbis expletis episcopus remeavit, et antequam iterum eamdem cellam revisitaret, Eberhardus feliciter migravit a saeculo.

XV

Regionem quoque Burgundiorum tempore alio adiit, et ad Agaunensium locum ubi sanctus Mauritius cum suis sequacibus propter nomen Domini martyrium sumpsit, magnae humilitatis studio visitavit. Qui antea a rege Burgundionum promissionem accepit, ut unum de sanctis martyribus ex ejus datione et adjutorio inde ad Augustam referre mereretur. Et cum illuc die Sabbati perveniret, monasterium noviter a Sarracenis exustum invenit, et nullum de habitatoribus ibi conspexit, nisi unum aedis aedilem combustum monasterium custodientem. Cumque ille sacram noctem in Dei laudibus ibi permaneret, et mane cum radius solis primum latitudini terrae lucem diffunderet missam de Sancta Trinitate celebravit; qua expleta, cum alteram statim venerationi dici Dominici congruentem celebrare coepisset, duodecim clerici cum multitudine populi advenientes ministerii sui celebrationem audientes perstiterunt. Quo peracto, sanctus episcopus eosdem fratres salutavit, et muneribus honoravit, et ob quam rem illuc deveniret notum fecit. Qui hilaritatis ejus dulcedinem et sanctitatis religionem persentientes, ne delectabili desiderio privatus abiret, aperta collocationis sanctorum spelunca in scopulo exciso, plurima parte sanctarum reliquiarum donatum laetificaverunt.

Cum vero optabili licentia clericorum et amantissima dimissione populi inde rediret, Constantiam civitatem causa orationis visitavit, et inde ad Augiam insulam venit, et ab Aleuvico abbate charitative susceptus et omnimodis commodis bene procuratus est. Cumque amabili col-

loquio inter se sermocinarentur, omnia quae ei in itinere acciderunt nota fecit. Benevolentia autem abbatis, cum audiret eum pro amore sanctarum exsequiarum exire, desiderio ejus satisfaciens, non modicam partem de corpore sancti Mauritii et de aliorum multorum sanctorum reliquiis ei donans, laetum abire permisit.

Augustae vero civitati cum appropinquaret, praemissis nuntiis demandavit ut ad optivum donum sanctarum reliquiarum, quod secum attulerat, honorifice clerici cum populo, et cum crucibus et incenso pigmentorum aquaque benedicta occurrerent, et suscipiende gloriose cum laudibus et melodiis congruis perducerent honorifice cum illo in ecclesiam in honore sanctae Dei genitricis Mariae consecratam. Illuc cum perductum esset, ab episcopo caute collocatum est in arcam auro et argento coopertam, ad laudem Dei omnipotentis, et in auxilium populi advenientis, in nomine Domini nostri Jesu Christi, cui est honor et gloria per infinita saecula saeculorum. Amen.

XVI

Talibus et his similibus studiis semper in Dei voluntate serviens, decertavit qualiter episcopatum, quem ad regendum suscepit, omnigenis honoribus sublimare potuisset, et servitium Dei et sanctae Mariae Dei genitricis amplificare indefessus laborabat, et ideo ubique gratia Dei praeventus, sicut in Psalmis scriptum invenitur: Voluntatem timentium se faciet, et deprecationem eorum exaudiet, et salvos faciet eos; et secundum

Apostolum dicentem: Scimus quomodo diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, etc.. Multiplicibus enim Dei magnificentiis honoratus, et firma fide confortatus, desideria voluntatis suae percipiens, multis in suis necessitatibus profuit, et possibilitatis suae potentiam quantum potuit humiliter celavit, quia multi qui caduco morbo vexabantur, sanctitatis ejus benedictione percepta, sospitati restituebantur, si pro qua re benedictionem expetivere, non indicavere; qui autem necessitatis eorum afflictionem manifeste nuntiaverunt, benedictione subtracta, causa humilitatis abire permisit, dicens: « Ego non sum dignus de hac infirmitate vos posse liberare. »

Sanctificatum vero oleum in die coenae Domini ab eo tam salubre effectum est, ut multi in infirmitate positi, ab eo uncti celeriter sanitati restituerentur, et multi caliginem oculorum habentes, et praesentis luminis se in hoc saeculo munere carentes putavere, a tactu hujus olei serenitate oculorum iterum uti meruerunt. Haec vero, nemine dicente, comperiebam, sed propriis oculis in quamplurimis peracta conspiciebam.

De ipsius autem episcopi recuperatione non oportet reticere quia, cum quodam tempore de monasterio Sancti Galli redire ad Augustam civitatem decrevisset, Campidonam veniens, tam gravi infirmitate detentus est ut ex se sine adjutorio aliorum ambulare non potuisset, et cibum ad recreationem corporis sumere vires non sufficerent. Missis nuntiis celeriter ad Augustam civitatem, oleum ab eo consecratum sibi inde reportare praecepit, cumque in vigilia Pentecosten

nuntiis revertentibus hora diei nona, cum adhuc congregatio monachorum solemni officio missae interfuisset, et ipse intra cubiculum sacrum mysterium auditum habuisset, oleum ei repraesentaretur, peracto sacro mysterio, monachi ad eum introducti sunt praesentibus clericis qui cum eo illuc devenerunt, et cantatis pro ejus infirmitate septem psalmis, letaniaque devote expleta, quemdam sanctum monachum Hiltine nominatum, ad claustrum revertentes fratres ad ungendum eum oleo sancto cum suis duobus presbyteris dimiserunt.

Unctione vero peracta, secundum doctrinam Jacobi apostoli: Infirmatur quis in vobis? inducat presbyterum Ecclesiae, etc., dixit episcopus praeposito: « Istis unctoribus meis cum caeteris meis comitibus, in mea vice servitium congruenter exhibete, cum his bonis quae nobis hodie concessit Deus. » Cum vero ad mensam prendendum consedissent, et adhuc prandium peractum non fuisset, nuntius de episcopo venit, dicens: « Laeto animo estote et recreamini cum gaudio, quia dominus noster episcopus, quamvis hebdomada praeterita vel buccellam panis ad refectionem accipere non potuisset, nunc, Deo donante, se reficit, et reducta sanitate est melioratus. » Qui, audito delectabili nuntio, omnes simul Deum laudantes et Deo gratias dicentes, hilares effecti sunt. Vespertina autem hora adveniente, et signo vespertinali in primis sonante, statim surrexit, et ad ecclesiam ambulavit, et ibi in Dei laudibus infatigatus permansit, donec Vespertinalis laus a fratribus secundum cursum monachorum proli-

xe perficiebatur, et postea, de die in diem confortatus, ex integro pristinae sanitati cito restitutus est.

O quam magna multitudo dulcedinis Dei, qui illi hoc tanta velocitate ad remedium concessit, quod ille aliis ad medicinam et ad indulgentiam peccatorum praeparavit, ut cum ejus fide perfecta caeteris plurimis fides confirmaretur!

XVII

Tradere huic quoque me aliam rationem in hoc loco oportet, quam Herewigo capellano ejus dicente comperi. Quadam die cum pro aliqua utilitatis causa super fluvium Vindicem nominatum caballicare debuisset, et ipse ab illuvie elevatus fuisset, et comites episcopi universi vadum rectitudinis devitarent, et alia vada aptiora quaererent, et idem ipse praenominatus Herewigus solus cum eo remaneret, ipse vadum quod alii omiserunt sine trepidatione transcendit, soccis de sago factis indutus propter frigus, quia hiems erat. Praefatus vero Herewigus, flumine transgresso, ex cingulo deorsum, quamvis super altiorem caballum sederet quam episcopus, udus effectus est, et prospiciens in vestimenta episcopi si aqua infunderentur, sed nec in soccis quidem unum pilum humidum conspexit, et ad episcopum dixit: « Ego uditate perfusus sum, et tuae celsitudini pilus in soccis non est madefactus: » Cui dixit episcopus: « Haec quae vidisti, me vivente nemini dicere praesumas.

Alio vero tempore cum ad colloquium Ottonis imperatoris ad Ratisbonam civitatem navigando

per Danubium venire decrevisset, quodam die, nautis incaute ante se conspicientibus, navis cuidam ligno importune conjuncta, aquis repleta immersionem omnibus minabatur. Perturbati vero omnes et timore perculsi, ad littus magno studio navem perducere festinarunt. Navi vero aridae adducta, quae intra erant ad littus portaverunt, illius vero episcopi posteriori rostro navis sedentis obliti sunt. Unus vero clericorum Mesi nominatus, magno stupore attonitus, dixit: « Heu nobis miseris! quia seniori nostro in isto periculo adjutores non fuimus, » et his dictis currens per profunditatem aquae quae in navi fuerat congregata, assumptis brachiis episcopi super humeros ejus, evexit eum extra navem, omnibus itaque expositis et illo novissime egresso, navis in posteriori parte profunditati demersa est.

Quid mirum si navis onusta eo insedente mergi non potuit, sed eo jubente super aquam stetit qui beato Petro apostolo undas maris ad superambulandum propria voluntate firmavit? Sic non ex sua conditione, sed ex meritis in ea sedentis navis interim super aquas natare cogebatur donec cunctis stipendiis et oneribus relevaretur, postea vero immersa nuntiabatur.

XVIII

Romam visitare itaque cum quodam tempore aestuanti animo desideraret, et ad fluvium nomine Tarcum perveniret, tam periculosum ex inundatione aquarum factum invenit, ut nullus ex utraque parte advenientium eo die vel alio se posse venire super eum speraret: sanctus epi-

scopus in Deum confidens, paratura missatica se indui festinavit, et in littore fluminis cum suis comitibus missam devote celebravit, et post missam praefatum fluvium tanta commoditate transivit, ut nulli ejus comitum aliquid adversitatum eveniret, sed omnes salvi et incolumes Deum laudantes gaudendo ibant per viam.

XIX

Multimodis Christi servitiis cum ferventissime insisteret, et undique amplificare studuisset, Deo donante, excogitavit, propter cujusdam sanctimonialis religionem Emoza nominatae, ad ecclesiam Sancti Stephani protomartyris sanctimonalium congregationem componere, et regulae sanctitatis subdere, et sancto velamine Christo Deo desponsatas conjungere. Quod cum factum fuisset, quaedam mulier cum consensu connubia mariti despiciens, eidem congregationi ob futurae beatitudinis mercedem obedientiam professa se admiscuit, litterarum vero scientia ad perfectionem docta non manebat, ad exteriora autem necessitatis opera strenuitatem magnam habebat, et ideo aliae sanctimoniales eam cellerariam facere voluerunt. Qua renuente, episcopo nuntiatum est, et supplicatum est ut cum sua potestate ministerium cellarii commendaretur. Episcopus vero, supplicationi assensum praebens, praefatam sanctimonialem cellerariam esse praecepit: illa autem praecepto episcopi non obedivit, sed in pristina refragatione conata est persistere.

Sequenti vero nocte in somnis audivit vocem dicentem sibi: « Quia non obedisti praecepto episcopi, ideo usu ambulandi privaris tandiu donec ab eo absolveris. » Expergefacta autem dissolutam membris ita se esse persensit, ut nullum ambulandi effectum habere potuisset. Hac infirmitate ligata, laboriose exspectabat adventum episcopi. Interim vero appropinquabat tempus synodalis colloquii, et episcopus ad Augustam revertebatur; hoc cum infirma sanctimonialis audiret, rogavit se portari in ecclesiam Sanctae Mariae et obtutibus ejus repraesentari, cumque ad ejus praesentiam veniret, ejus misericordiam deprecari coepit, ut ab affligentibus alligationibus infirmitatis ab eo absolvi mereretur. Audita ejus deprecatione, episcopus de inobedientia eam increpavit, et munere benedictionis simul et indulgentiae donatam dimisit. Cumque ab ea reverteretur episcopus, statim sanitati restituta currendo praecessit episcopum, antequam ille perambularet ecclesiam, et, ante celsitudinis ejus praesentiam prostrata, Deum pro reddita sanitate laudando, promisit de inobedientia ultra sese fore emendaturam, et ad proprias mansiunculas laeta rediit.

XX

Hymnizans sanctus Dominum episcopus, habili tempore postea ecclesiam in coemeterio Sanctae Mariae in modum crucis aedificare coepit, et, aedificatione peracta altaribusque quinque in ea compositis, in honore sancti Joannis Baptistae dedicavit, et dolium baptizandi de

petra excisum in ea constitui fecit, et, dote legitimatam, presbytero ad procurandum in divinis officiis commendavit, et praecepit ut matricularii in omni hebdomada die Sabbati, et in aliis solemnibus festivitatibus, cum Evangelio et crucibus et cereis, cum Dei laudibus reverenter visitarent, et in Paschali hebdomada, quam dicunt infra Albas, quia tunc consuetudo est tres cantare psalmos ad Vesperam, remanentes duos illuc deambulando cum antiphona et tono formosa modulatione perpsallere, et ipse persaepe ibi salutares hostias Deo immolare consuevit.

XXI

Zoam in ultimis temporibus suam salvare cupiendo, animo decrevit, quamvis vires corporis de die in diem decrescere sentiret, ut limina apostolorum Petri et Pauli devota intentione laborasset visitare. Cumque aliquantulum itineris peregisset in carpento, et ad difficiliores vias perveniret, non potuit iter ultra peragere, antequam in lecto collocatus equis superpositus pergere coepit: sicque pergendo, quamvis comitibus ejus ubique periculosum videretur, Deo juvante, et sancto Petro apostolo, sine periculo Romam pervenit, votorumque ibi antea dispositorum et promissionibus devotissime expletis, et gratissimorum emolumentorum et indulgentiarum donis acceptis, permissoque salubri a sancto Petro et vicario ejus pontifice, caeterisque Deo ibi sancto Petro militantibus, honorabiliter accepto, felicem reditum iniit, et Ravennam visitare disposuit.

Illucque cum appropinquaret, imperatorem gloriosum Ottonem cum imperatrice Adalhaida ibi manere comperit, et ante se misso nuntio adventum ejus illi indicavit, et ille statim nuntium sequendo ad ostium cubiculi imperatoris pervenit. Imperator vero, cum eum in tanta vicinitate manere agnovisset, uno pede calceato et alio adhuc incalceato, causa humilitatis et flagrantia divini amoris, eum ad suscipiendum amabiliter festinavit. Cumque in cubiculo accersita imperatrice suavi colloquio fruerentur, et alternis locutionibus diversarum rerum proventus terminarent, vir sanctus imperatorem cum auxilio imperatricis flagitare coepit ut filio sororis suae Adalberoni procurationem sui episcopatus, regimenque super familiam et omnia negotia saecularia ad eum pertinentia, fideliter firmiterque commendaret, et ut a celsitudine ejus imperialis potentiae promissum consolationis accipere mereretur, ut post ejus discessum cathedram episcopalis potestatis ei donaret, ut sibi majoris otii ad studium orationis et ecclesiastici regiminis et Christianitatis stabilitatem facultas concederetur. Cujus petioni gloriosus et benevolus imperator assensum praebens saecularium negotiorum commercia Adalberoni commendavit, et episcopalis honorem cathedrae post vitam episcopi, si Deus vellet, ei donare promisit, et insuper multis libris auri episcopum donatum amabiliter abire permisit, et ejus mansiones cum alio servitio necessario, cum suis fidelibus usque ad finem illius provinciae caute disposuit.

XXII

Episcopus autem et praefatus Adalbero, cum laetabundi reverterentur ad civitatem, honorifice sicut decuit suscepti sunt, et omnes qui ibi inventi sunt, comperta eorum prospera reversione et honorificatione ab imperatore eis facta, valde laetificati sunt. Tunc vero praefatus Adalbero, congregatis militibus episcopi, desideravit ut ei sacramenta fidelitatis jurarent, quod et fecerunt in praesentia episcopi; similiter et familia per totum episcopatum fecit. Episcopus autem indumento more monachorum formato induebatur, quorum antea regulam multimodis virtutibus sequi consueverat. Cumque haec ita agerentur, propter quorumdam clericorum aemulationem, qui se aestimabant post obitum sancti episcopi, imperiali celsitudine concedente, episcopatum posse acquirere, ferulam episcopalem publice portare praesumpsit, ut eis tota spes acquirendi episcopatus adimeretur.

XXIII

Postea vero revertentibus de Italia imperatoribus, patre scilicet et ipsius prole, ad Franciam, facta est synodus in loco qui dicitur Ingilunheim, ad quam archiepiscopi cum caeteris suis suffraganeis sanctum Udalricum cum suis legatis honorifice invitaverunt, Adalberonemque ejus nepotem cum eo venire decreverunt. Illuc vero cum pervenirent, et antistites ibidem congregati Adalberonem baculum episcopalem publice portare cognovissent, irati sunt contra eum, et dice-

bant ut, contra canonicae rectitudinis regulam, in haeresim lapsus fuisset, et quod pontificalis honorem sublimitatis vivente episcopo sibi plus justo vindicaret, et ideo ultra eum episcopum ordinari non deceret. Quibus ille auditis, prima die synodale colloquium intrare devitavit, et in alia domo cum caeteris clericis episcopi remanebat. Antistes autem cum paucis suis capellanis synodum intravit.

Cumque inter se pontifices colloquia habere coepissent, uniuscujusque rationem per latinitatis locutionem voluerunt terminari; cumque causa sancti Udalrici fuisset ventilanda, et ille, pro infirmitate, tam sonora voce ut tota synodus audire potuisset, rationem proferre non posset, advocabatur unus suus clericus nomine Gerhardus, qui extra synodum cum Adalberone remanebat, ut pro eo desiderii sui rationem per latinitatis locutionem manifestaret. Cumque vix, pro densitate multitudinis, in praesentia imperatorum et episcoporum praesens stetisset, interrogabatur quid desideraret dominus suus. Quibus interrogationibus multiplicatis, dixit: « Non debeo interrogationibus vestris respondere pro domino meo, nisi illo praecipiente. » Cui dixit episcopus: « Frater, bene tibi notum est desiderium meum, enarra hoc, et obsecra ut eorum consiliis et permissionibus, Deo juvante, expletum fiat. » Tunc praefatus clericus Gerhardus in praesentia omnium dixit: « Excellentissimi imperatores, et religiosissimi antistites, desiderium domini mei est relinquere saeculum, et secundum regulam sancti Benedicti sanctam inire vitam, et in con-

templativa vita diem exspectare obitus sui. In indumento pro certo habitus exterioris, potestis cognoscere voluntatem animi interioris. » Istis et aliis rationibus in voluntate domini sui in finem deductis, terra tenus cecidit ante pedes imperatorum et antistitum, obsecrans ut petitionem domini sui secundum Dei voluntatem implere non dedignarentur.

Qui simul respondendi inducias usque in crastinum diem postulaverunt, et postea inter se aestimaverunt qualiter causa Adalberonis terminaretur. Quidam vero episcoporum adjutores Adalberonis fuerunt, ne prorsus a spe episcopalis ordinationis, post vitam avunculi sui excluderetur. Haec cum inter se sermocinarentur, ultima in unum ratione coadunati, omnes simul firmaverunt quod, nisi Adalbero se sacramento excusaret quod non sciret haeresim manere quia episcopalem potentiam cum baculo arripuit, nullo modo ulterius legaliter episcopus fieri potuisset.

Altera vero die cum episcopo etiam Adalbero synodali interfuit colloquio, et, cum ei praedictum crimen imputaretur, multis objectionibus diversorum colloquiorum cum suis adjutoribus a praedicto crimine se defendere statuit. Hoc cum ei adunatio omnium episcoporum non consentiret, secundum prae dictam destinationem episcoporum sacramentum perfecit, per nomen Patris, et Filii, et Spiritus sancti super quatuor Evangelia. Tunc iterum episcopus Udalricus petitionis suae responsa, quae pridie procrastinata fuerunt, per praedictum suum clericum expetivit, quia desideravit ut praedictus suus nepos

episcopus ordinaretur, et ille, secundum regulam sancti Benedicti, in monasterio cum eorum consensu deservire mereretur.

Episcopi autem, quamvis eis ex toto non placeret, aperte ei in synodo contradicere noluere petitionem suam; sed sapientissimi ex ipsis, cum consilio aliorum, extra synodum eum ambulare cum illis postulaverunt, ibique cum eo et cum suis clericis sapientissimis secretam locutionem habuere, dicentes: « Reverende Pater, cui nota est omnium ecclesiasticorum librorum normula, qui semper callem rectitudinis ambulasti non deviando, non decet ut nunc, istam viam quam semper tenuisti omittens, seminarium ex te sumat talis error, ut alius in loco tuo, te vivente, ordinetur; quia, si ex te tatis consuetudo incipit perpetrari, in posterum multis reverendis et bonis episcopis, ab eorum nepotibus et clericis talia desiderantibus, multa concrescunt adversa. Melius tibi est ut in eo ministerio, in quo coepisti, Deo servire permaneas, quam, tuam voluntatem sequens, aliis plurimis scandalum facias; quia ex te canonici et monachi et sanctimoniales et caeteri Christiani ad rectitudinis statum debent constringi, qui ex semetipsis per climata cadere festinant. Qui autem incaute ambulando ceciderunt, ex te, Deo juvante, erigi posse sperandi sunt. De nepote autem tuo Adalberone tuae voluntati satisfaciendo, in commune firmamus ut nullus alius a nobis post tuum discessum, ad illum locum in quo tu pastor existis, eo vivente ordinetur nisi ipse.

His consiliis consentiens sanctus episcopus Udalricus, cum eis in synodum regrediebatur, et tunc cum consensu aliorum antistitum, fecit ab imperatore Adalberoni commendari in eorum praesentia, procurationem sui habere, et sub ipso totius episcopatus cautam dispositionem in omnibus adimplere. Taliter vero istis terminatis, finita synodo, episcopus et Adalbero cum suis Augustam revertebantur.

XXIV

Praedicta vero synodus in autumnali tempore peracta est; et in antea Paschali tempore adveniente, sancta hebdomada finita, episcopus et Adalbero, amabiliter vocante Rinuvino comite, Dietpaldi fratris episcopi filio, ad castellum Dilinga nominatum venerunt, ut ibi aliquot dies charitative cum eo et cum femina ejus Hiltegart nominata manerent. Paucis itaque diebus transactis, Adalbero ibi cum phlebotemo sibi phlebotemando sanguinem minui fecit, et postea cum episcopo ad coenam consedit, et de coena surgens in lectum se ad requiescendum deposuit. Cumque unusquisque ad suas divertisset mansiones, eadem nocte subitanea morte Adalbero defunctus est, an. 973.

Herewingus ejus presbyter, cum ad nuntiandum hoc episcopo cubiculum ejus intraret, episcopus sermonem ejus praeveniens, dixit illi: « Ecce Adalbero defunctus est » : Cui ille respondit: « Ideo ego huc intravi ut tibi hoc nuntiarem, nullus alius me praeibat ad te, et quomodo hoc scire potuisti? » Cui ille respondit: « Vade, et

suscita Riuvinum et omnes qui nobiscum sunt, ut cito praeparent vehiculum ut corpus ejus Augustam civitatem ducamus. » Episcopus autem, missis ad Augustam legatis, praecepit ut in ecclesiae Sanctae Afrae sepulcrum ejus juxta ipsius sepulcrum praepararetur, quod et sic factum est.

Ille autem cum his qui cum ipso erant, imposuit corpus carpento, et antepositis equis Augustam vexit cum frequentia populi. Matricularii autem cum crucibus et aqua benedicta et cereis et incenso, et cum magna multitudine familiae caeterique populi appropinquanti occurrerunt, et, honorifice suscipientes, cum congruis orationibus et modulationibus perduxerunt ad locum sepulcri, et ibi, expletis vigiliis et salutaribus pro ejus anima Deo oblatis hostiis, episcopo animam omnipotenti Deo commendante, corpus devotissime sepelierunt. Commendatione autem corporis peracta, et episcopo cum tristitia redeunte, universi fletu et lamentatione et magna moestitia in suas reversi sunt mansiones, pro eo quod ex nobili genere ortum, et formosum, et grammaticae artis bene doctum, et in Dei servitio studiosum, et in bonis operibus strenuum, et in eloquentia dulcisona cautum, in donando largum, in adversis aliorum tristem, multarum virtutum opulentia cumulatum, in adjutorio miserorum festinum, multimoda benevolentia ornatum virum, tam cito depositum omiserunt.

XXV

Religiosus autem antistes, misso legato nuntiavit imperatori obitum praedicti nepotis sui, et

abbatiam Utenbura nominatam, quae ipsi a sua imperiali potentia concessa erat, postulavit sibi donari, non causa avaritiae, sed ea intentione ut coenobitis ibidem Deo servientibus deliberationem quam ille eis antea conscriptam et sigillatam ab eodem imperatore donari impetravit, restituere potuisset. Imperator autem per eumdem nuntium abbatiam concessit, et consolationem magnam et multimodam salutem remandavit. Nuntius autem cum reverteretur, invenit episcopum in loco qui dicitur Staphense, et haec praedicta narravit. Paucis vero diebus postea revolutis, adhuc ipsi in eodem loco manenti per nuntium quemdam, orationis suffragia pro anima imperatoris poscentem, obitus ejus illi annuntiabatur.

Inde vero cum ad Augustam rediret, venerunt nepotes sui, Riuvinus comes filius fratris sui Dietpaldi, et Hupaldus comes filius fratris sui Manegoldi, et rogaverunt illum ut pergeret ad oppidum quod nominatur Witeselinga, et illis monstraret ecclesiam ibi sitam, ubi corpora suorum parentum terrae commendata fuerant (de qua ipse saepe eos antea praemonuit ut eam meliorarent, et eadem corpora in illum concluderent, ne ultra a pluviis domatum infunderentur), ordinare, et quantae magnitudinis eam facere debuissent. Sanctus vero episcopus, quamvis certissime sciret in proximo manere sequestrationem corporis et animae suae, tamen pro divino amore et pro eorum amabilitate, illuc perrexit, et provida ordinatione eamdem ecclesiam super praefata corpora amplificari perdocuit, ibique cum nepotibus suis aliquot diebus moratus est, et inde

ad castellum Sunnemotinga nominatum, propter petitionem Manegoldi fratris praedicti Adalberonis, pervenit.

Cumque in itinere antequam illuc pervenirent, in campo propter herbam, juxta villam quae dicitur Gerilehona, castrametati fuissent, eum sol occasui radios suae lucis inserere coepisset, venit quidam homo qui dixit Chunradum episcopum certissime defunctum fuisse; et nominavit diem obitus sui, et diem collocationis corporis ejus in sepulcrum. Hac fama audita, clerici et alii comites ejus stupefacti effecti sunt, et statim aestimaverunt nuntium Augustam mittere, ut pro ejus anima solitae orationes explerentur. Quibus sanctus episcopus blando sermone infit, certissime rei veritatem sciens: « Desistite adhuc nuntium mittere, mane diluculo comperietis qualiter circa episcopum maneat. » Crastina vero die diluculo quidam de Constantia venit, et de obitu episcopi veraciter contradixit, et ejus possibilitatem, secundum suam consuetudinem, esse nuntiavit.

Sanctus autem episcopus Udalricus coeptum iter peregit, et ibi, quasi ad convivium vocatus, post expletionem salutaris hostiae quam quotidie per se, quamvis viribus corporis valde esset destitutus, Deo persolvere satagebat, cum convivantibus quotidie ad mensam sedebat, et nullum corpori cibum exhibuit, nisi micas panis aquae infusas in os misit, quas etiam saepissime aquis exspoliatas de ore rejecit, haustibus vero aquae interdum corpus, cum adhuc ad mensam sederet, reficiebat.

Consummatisque ibi rebus pro quibus illuc vocatus est, abire coepit; altera die ad locum qui dicitur Utiuntiga pervenit, et ibi ad se convocatis monachis de monasterio Uttenbura nominato, autumare cum eis et cum suis fidelibus provide coepit quomodo deliberationem, quam eis antea sicut praedixi ab imperatore impetraverat, restituere potuisset, et dixit eis: « Eligite ex vobis unum ad abbatem, qui in Dei servitio utilis, et vestris necessitatibus possit cautus inveniri. Si illum eligitis qui mihi ad hoc placet, commendabo illi abbatiam usque in praesentiam domini mei imperatoris; sin autem alium nisi mihi placentem eligitis, non illi commendabo. » Qui respondentes dixerunt: « Nominet nobis sanctitas tua hunc qui tuae dominationi placitus sit ad electionem nostrae unitatis. » Tunc dixit eis: « Rudungum fratrem vestrum ad hoc nominabo ministerium. » Quibus auditis, fratres inducias postulaverunt, donec omnes simul loquerentur si haec electio cum omnium fratrum consensu fieri potuisset. Cumque in loco destinato collecti fratres colloquia inter se habere coepissent de praefata electione, quibusdam fratribus placuit, quibusdam displicuit, sed tamen cum consilio amicorum roborati, episcopi voluntati parentes, in unum coadunati Rudungum ad abbatem elegerunt, et, cum eo ad episcopum regredientes, unitatis eorum electionem ei nuntiaverunt. His auditis, episcopus assumpto baculo commendavit abbatiam praefato Rudungo usque in praesentiam imperatoris, qui tunc in imperio patri suo aequivoco successerat, et illum commenda-

vit suis nepotibus et aliis suis fidelibus, ut eum celsitudini imperatoris praesentarent, et, illis cum fide ei juvantibus, ab eo haec confirmarentur. His ita expletis, propriam sui episcopatus revisitavit sedem.

XXVI

Moenia autem Augustae civitatis introgressus, magna tristitia septus est pro morte Adalberonis sui nepotis, et pro obitu imperatoris, cui semper fidem in omnibus servavit, cujus etiam amor pectori ejus firmiter conglutinatus est. Pro requie vero animarum amborum multas eleemosynas largitus est pauperibus, et multas orationes et preces ad Dominum quotidie effudit, ut eis misereri dignaretur. Missarum vero officia quotidie celebrare non desistebat. quoadusque vires corporis subtrahebantur ut nullo modo ultra per se stare potuisset. Ad mensam vero sedebat, et sedentibus cum eo convivium faciebat, et ille quasi jejunus absistebat, et postea, in ecclesia vel in cubiculo suo, dulci cantatione psalmorum, vel auditione sacrarum lectionum recreatus est.

Vires vero corporis cum ei ita defecissent ut per se missam cantare non potuisset, quotidie in ecclesiam introductus devotissime eam audire, et interim orationibus intentis insistere non desistebat. Pro certo post missam expletam cum cubiculum intraret, repausationi lectuli se non commendavit ante horam Vespertinam, sed super sedile suum calceatus sedit, et interdum se super pulvillum in dexteram partem reclinavit, interdum ad sinistram, et interdum sedens ad

dorsum super posteriora sedilis in quo sedebat reclinavit. Et post expletionem cursus et totius psalterii, legente Gerhardo praeposito sacrorum lectiones librorum audivit, et interdum cum eo inde dulci eloquio fruebatur.

Cuidam vero eloquio inter ipsos finito, praefatus clericus interrogavit eum, dicens: « Habes spem pro ista infirmitate, Domine, obitum tuum tibi imminere? » Cui ille quasi eum increpando respondit: « Quare sic dixisti? non spero, sed certissime cognosco diem obitus mei non post multos dies mihi evenire. » De qua re presbyter contristatus indulgentiam postulavit, et dixit illi: « Domine, quem episcoporum praecipis vocare ad commendationem corporis tui? » Cui ille respondit: « Eo tempore quando anima mea derelictura est hoc corpus, non potestis ullum eorum huc advocare: quia comprovincialis meus Chunradus episcopus tanta infirmitate detentus est ut huc venire non possit, episcopi vero Bauvariorum ad regale colloquium ad Franciam sunt congregati. » At ille inquit: « Domine, quid tunc facere debemus? » Cui sanctus episcopus dixit: « Nostis corpus hominis terrae commendare? » At ille ait: « Si talis persona esset super quam commendatio nostra fieri debuisset, timorem inde non haberemus. » Cui episcopus dixit: « Facite de hac re, cum tempus advenerit, sicut optime potestis, Dominus commendatorem corporis mei providebit. » Et his dictis praefatus presbyter iterum lectionis usum assumpsit, et in ea, sicut solitus erat, usque dum sonante signo Vespertinalis laudis hora annuntiabatur. Lectiones vero

fuerunt Vitae Patrum sanctorum, et liber sancti Gregorii quem Dialogorum vocant; cujus ultimus liber disputat multum de his qui de corpore rapti in spiritu multa viderunt, et iterum ad corpus redierunt. Taliter vero conversando formosissime exspectabat diem obitus sui, et interdum in spiritu plurima videbat, de quibus pauca his qui cum eo erant narravit.

Interea vero Werinhario abbati de monasterio Vulta nominato, causa visitationis ad eum venienti, inter alia dixit: « Tu post me hic deberes episcopus fieri, omnes te elegerunt nisi duo, hi vero duo si aliis concordarent, electio tua sine dubio perfecta fuisset. Et his dictis manus Attelini tunc vicedomini, et manus Hiltini camerarii comprehendens, suae fidelitati commendavit, et cum charitate eum abire permisit.

XXVII

Altera vero vice, quadam die quasi de gravi somno expergefactus, ei assidentibus et haec audientibus, ait: « Heu! heu! quod illum nepotem meum Adalberonem unquam vidi, quia pro eo quod ei secundum desiderium suum consentiebam, nolunt me impunitum in suum recipere consortium! » Et his dictis statim tacuit. Virtus vero corporis de die in diem decrescens, in tantum deficiebat ut ecclesiam intrare nisi a duobus sustentatus non potuisset.

Cum vero in die natali sanctorum Marci et Marcelliani, quod est XIV Kal. Julii, ecclesiam introduceretur ut missam audiret, peracta missa, ad sanctam crucem tapetium sibi deponi praece-

pit, et se super illo prosternebat. Ibi vero cum quasi dimidiam horam jacuisset, surrexit, et camerarium Liutpaldum presbyterum ad se venire fecit, et cunctas suas res quas ille in ministerio habebat in praesentiam sui portare praecepit, et ponere ante altare, nisi unam paraturam domus et mensarum, et unum coopertorium mardrinum ad servitium sui successoris dimisit. Cum vero ante eum posita fuissent, et ille ea conspexisset, dixit: « Quid mihi haec omnia nunc debuerunt? » Quamvis vero illi plurima viderentur, numerus eorum major non fuit nisi pauca camisalia, et septem vel octo mensalia, et duo sarcilia, et X solidi argenti, quos in manum Gerhardi praepositi commendavit statim ad erogandum pauperibus. Caetera vero omnia disposuit dividi inter clericos ejusdem loci.

De vestimentis suis misit Antonio venerando viro, quem ille antea ad Utenburam in Dei nomine inclusit. Cuidam etiam Ruozoni, mobilitate membrorum carenti, nisi de brachiis sursum, cui domicilium in coemeterio Campidonensis monasterii more lectuli a terra sublevatum aedificatum erat, ut ea quae ab eo digesta fuerant terra tenus cadendo a domicilio separarentur, vestimenta transmisit; quia antea, cum episcopus in eodem monasterio moraretur, praedictum pauperem per se ipsum saepe visitavit, et ejus locutionis dulcedinem libenter audivit, quia idem ipse praedictus pauper clauso ostiolo semper in Dei laudibus et orationibus die ac nocte morabatur. O quae lingua virum tantae benignitatis enarrare potest, qui, in ultimis positus, tanto spatio interposito,

Christum vestire non omisit! pro eo certe quia ei semper aderat qui ab eo sua membra vestiri volebat.

His vero praedictis dispensatis, praecepit vicedomino caeterisque quibus voluit suis fidelibus ac ministris, ut in cunctis locis ad suum servitium pertinentibus, cuncta quae in eis inventa fuissent, in tres partes dividerentur, et tertia pars presbyteris pauperibusque provida dispensatione statim eo vivente donarentur; quod et factum est. Pro certo quamvis corpus gravi infirmitate detentum fuisset, sensus et animus et voluntas occupari non potuerunt, nisi piis insisterent intentionibus.

XXVIII

Die itaque sancto nativitatis sancti Joannis Baptistae hora diei prima, quasi repente de somno beatus Udalricus suscitatus, dixit camerariis suis: « Induite me vestimenta mea et calceamenta. » Qui haesitantes propter magnam ejus infirmitatem, si haec in exstasi mentis vel incapacitate sensus eis praeciperet, implendo tamen praeceptum ejus, induerunt eum vestimenta ejus et calceos. Statim autem paratura se missatica indui praecepit; cumque paratus fuisset, perambulavit matricem ecclesiam, et ad ecclesiam Sancti Joannis Baptistae, quam ipse antea aedificaverat et in honore ejus consecraverat, pervenit, ibique missam, quam anniversariis solemnitatibus mane diluculo consueverat cantare, potenter et caute explevit; illaque finita, statim publicam missam iniit, et devotissime Deo juvante peregit. Ambas

missas cum, stando sine adjutorio aliorum, cum benedictionibus decenter ad finem perduceret, consedebat, et astantibus sibi clericis dicebat: « Haec mysteria quae nunc Deo donante peregi, ex possibilitate corporis mei non assumpsi, sed ex praecepto: hodie enim, cum in lecto quasi sopitus somno jacerem, steterunt coram lectulo meo duo viri juvenes formosissimi aspectu, e quibus mihi unus dicebat: « Quare non surges, debes enim hodie ad Sanctum Joannem Baptistam missam celebrare. » Cui alter respondit: « Quomodo potest hoc fieri, quia pro impossibilitate corporis Primam adhuc non explevit? » At ille qui antea locutus est ad me dicit: « Surge et secundum meum sermonem Dei mysterium in praefata ecclesia implere festina, quia hodie praeter te nullus alius ibi missam cantabit. » His vero dictis ad cubiculum regressus est.

Cumque diem obitus sui devota mente et laeto animo et secundum verba psalmographi David dicentis: Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus, exspectaret; quamvis verbis non dixisset, factis tamen manifestavit quod de hoc saeculo se migraturum esse in vigilia apostolorum Petri et Pauli putavit.

Eadem die, antequam vespertinalis laus inciperet, et cum a custodibus omnes simul campanae ad sonandum moverentur, balneatus et paratura quam ad obitum suum conservatam habuit indutus, se quasi defuncturum deposuit. Finita autem Vespertinali laude, aliis juvantibus se a terra levavit, et quasi secreto dixit: « O sancte

Petre, nunc non fecisti sicut ego aestimavi! » Et quasi animo aliquantum de hac re mente consternatus manebat.

Praefatus autem presbyter Gerhardus dixit ad eum: « Domine, noli contristari, sed recordare quia aliis sanctis episcopis similiter contigit; uni enim dictum est: Circa natale apostolorum de hoc saeculo ad requiem es perducturus, is cum speraret se in natale apostolorum obiisse, induciae ei prolongabantur usque in octavum diem, et tunc defunctus est. Cassio Narniensi episcopo, per quemdam presbyterum ab angelo flagellatum dictum est: Non cesset manus tua, non cesset pes tuus, age quod agis, operare quod operaris, natali apostolorum venies ad me. » Episcopus autem, aestimans in solemnitate apostolorum, quae tunc proxima erat, sibi obitum suum imminere, in quibuscunque potuit ad depositionem corporis sui praeparare se studuit. Solemnitate itaque adveniente, sanus permanebat et incolumis, et sic mansit, donec curricula septem annorum praeterirent, et tunc in eodem die, sicut ei dictum est, multis bonis praemissis, et sacro ministerio expleto, feliciter migravit a saeculo. » His auditis, sanctus episcopus vera esse recordatus est, et respondit ei, dicens: « Bene dixisti, frater, » et relevatus mente bono animo manebat, et cum eo manentibus dulcem et commodum se exhibebat: nullum objurgans, nullum increpans, nulli iratus, nulli molestus, nulli adversus, nullum verbum alicujus lamentationis ab eo audiebatur, sed bona omnia quae tunc potuit, praesentibus et

absentibus fecit. Nemini indulgentiam negavit, gratia suae benedictionis omnes consignavit.

Praedictus vero Richwinus comes, nepos ejus, adhuc de regali locutione non revertebatur. De quo interdum dicebat: « O Richwine, utinam me vivente venires ut te viderem! » Eo anno solemnitas apostolorum Petri et Pauli Dominica die eveniebat, de qua optimis moribus, sicut praedixi, exspectabat, donec dies quintae feriae pertransisset; in illa nocte, antea quam aurora sextae feriae bene cognosci potuisset, asperso cinere in modum crucis, et aqua benedicta aspersa, se deponi fecit, et sic jacebat usque dum aurora cunctam latitudinem orbis illuminaret. Tunc Richwinus de palatio rediens intravit, et legationem imperatoris eo audiente recitavit. Eo scilicet viso legationeque audita, oculos levans secundum suam possibilitatem gratias agebat Deo omnipotenti qui, secundum dicta David prophetae: Voluntatem timentium se faciet, etc. Richwino autem exeunte, statim eadem hora clericis litaniam devote canentibus animam Deo commendans, anno incarnationis Domini nostri Jesu Christi 973, aetatis LXXXIII, ordinationis autem L, quarto die Julii, IV Non. ejusdem mensis, die Veneris, felici obitu quasi somno suavi soporatus, ergastulo corporis exemptus, migravit ad requiem.

Pro certo sanctum corpus cum ad lavandum more solito denudatum fuisset, suavi odoris fragrantia nares omnium ibi manentium replevit, et tandiu permansit quoadusque corpus lavatum

praedestinatisque vestibus indutum, et feretro impositum, in ecclesiam portaretur.

Clerus nempe cum audiret quod episcopi Bauvariorum de praedicto colloquio redirent ad suam provinciam, misso legato, voluerunt archiepiscopum Fredericum ad commendationem sacri corporis vocare: cumque ad illum nuntius veniret, invenit eum tanta infirmitate febrium detentum, ut nullo modo advenire potuisset. Misso autem cum tristitia inde revertente, audivit quod venerandus episcopus Wolfgangus ad locum qui dicitur Nordilingga venire voluisset; in occursum ejus festinavit. Ad eum certe cum perveniret, salutatus ab eo audivit quod Augustam civitatem pergere voluisset, visitare sanctum Dei servum Udalricum in infirmitate detentum. Cui ille respondit: « Dominus sanctitati tuae praecepit visitare eum, et ego ad hoc veni ut nuntiarem tibi quia defunctus est, et de omni congregatione ibi Deo militante te flagitare, ut festine venires et sanctum corpus Deo commendares. » Quo audito, sanctus episcopus magna moestitia septus est; in eadem nocte diluculo surrexit, et ad Augustam pergere coepit. In itinere vero cum cognovisset quod ad congruum tempus illuc pervenire non valeret, praemisso eodem legato, nuntiavit adventum ejus.

Interim vero corpus in ecclesia sanctae Mariae a congregatione die noctuque cum orationibus et missarum celebrationibus, caute et devote custodiebatur usque in diem Dominicam. Die vero Dominica post primam missam pro ejus anima celebratam, congregato clero et sanctimo-

nialium congregatione adveniente, et magna de provinciis multitudine populi, presbyteri levaverunt corpus, et ad Sanctam Afram ubi antea sepulcrum ejus praeparatum fuerat, portare coeperunt. Cumque venirent ad collem qui dicitur Pereleich, praefatus nuntius venit, et adventum Wolfgangi episcopi nuntiavit. Illi autem perducentes corpus in ecclesiam sanctae Afrae, et item missam sacrificalem cum omni devotione pro requie ejus animae celebraverunt. Episcopus vero cum adhuc non veniret, et hora diei non tardaret, nisi tempus celebrationis publici Dei ministerii immineret, et hoc cum omni devotione a congregatione clericorum perficeretur, venit praefatus episcopus, qui cum honorifice susceptus fuisset, et orationi finem imposuisset, salutatis a se fratribus dixit: « Quid vobis videtur an hodie sacrum corpus commendamus, vel ad alterum diem procrastinemus? » Cui fratres respondentes, dixerunt: « Si tuae sanctitati placet, nobis bonum videtur si omnibus, qui nunc hic in praesentia sunt, annuntiatur ut mane congrua hora huc ad commendationem sacri corporis conveniant, et a te salutaris hostiae munus nobis sacrificantibus pro requie ejus animae Deo offeratur, quia congrua hora praeterita est, et tu es magna lassitudine septus. » Quibus auditis, episcopus consilio eorum libentissime assensum praebens, alterum diem exspectavit.

Ea vero nocte Hiltegart, uxor praefati Richwini comitis, quamvis nupta, tamen satis religiosa, venit, camisaleque cera perfusum attulit, et sublimissimos clericos petiit ut sacro corpori caute

secreto circumdaretur, ne sacerdotalis paratura, qua indutus erat, cito a terra consummaretur, quia ipse adhuc vivens praecepit ne tabulatum lignum corpori ejus supposuissent, sed purae terrae imponerent, et ligneo operculo cooperirent: qui secundum ejus petitionem camisale corpori sacro circumdederunt.

Mane autem facto, magna multitudine populi adveniente, et clericis sanctimonialibusque ibidem Deo militantibus congregatis, sed et de provinciis multis, sacris officiis utentibus adjunctis, antistes, cunctis pro ejus anima sacrificantibus, magna contritione cordis et humiliatione salutarem obtulit hostiam Deo, insuper etiam publica missa expleta, omnes in commune sobrio et cauto sermone admonuit, ut pro illa sancta anima intima intentione cordis devote exorarent, ut ab omni vinculo delictorum absoluta, Deo donante, perenni gaudio in aevum cum sanctis et electis Dei perfrui mereretur. Oratione autem secundum verbum ejus ab omnibus peracta, episcopus corpus sepelivit, et animam omnipotenti Deo devotissime cum lacrymis commendavit. Ministri autem, sicut praedictum est, operculo ligneo corpus cooperuerunt, et super hoc gradibus murati sepulcri densum ligneum tabulatum superposuerunt, in superficie autem terrae cum lapidibus conjunctis firmiter clauserunt. His ita peractis, episcopus ad Augustam causa orationis perrexit. Orationibus multipliciter consummatis, a fratribus per charitatem rogatus, paraturam missaticam, quae fuit sancti Udalrici, quarum opulentia ille vivens abundabat, propter ejus

sanctitatem suscepit: et honorifice, sicut optime dignus erat, dimissus, Deo comite ad propria reversus est.

XXVIII

post obitum sancti Udalrici episcopi, Heinricus filius Purchardi comitis successor ejus effectus est, non provide in ovile ovium intrando, sed aliunde ascendendo, quia Purchardo duce Alamannorum, qui filiam materterae ejus habuit uxorem, et aliis plurimis, sed et quibusdam militibus, qui ab eo beneficia sua augeri astuta arte cupiebant, consiliantibus, subtili coepit consilio aestimare qualiter praedictum locum sibi potuisset usurpare; quamvis in ejus scientiam deveniret, quod Werinharius abbas in quadam invisibili carnalibus oculis congregatione, ubi sanctus Udalricus in exstasi mentis adjunctus, audivit: Si duo aliis concordarent, ab omni illa congregatione ad hoc ministerium fuisset destinatus, ut ejus successor efficeretur, sicuti antea praedixi.

Quidam clerici, advocato et aliis quibusdam militibus de eodem episcopatu secum comitantibus, ad curtem imperatoris baculum episcopalem ferendo iter agere coeperunt. Cumque ad Wormacensem civitatem ad monasterium sancti Cyriaci venirent, invenerunt ibi Purchardum ducem cum uxore sua in infirmitate occupatum. Cumque ei indicarent studium itineris sui, quibusdam machinationibus callida ratione ab eo illusi sunt; quia dixit eis imperatorem his diebus prope in ultimis finibus regni ejus morari, et in ea via quam pergere debuerunt, omnia supra

modum cnara, et herbam undique in defensione manere, et ideo semetipsos et eorum caballos nulla commoditate posse sustentari. Non post multos dies imperator noster vult regale colloquium habere ad locum qui dicitur Erinstein, illuc facile potestis ire, ideo revertimini nunc, et quando meus certus nuntius vobis praedictae locutionis diem nuntiaturus advenerit, illuc venire ne dubitetis; ibi enim me invenietis firmum vobis fore adjutorem, et in electione episcopali sine ambiguitate me sciatis vobis concordari. His verbis auditis, vera esse aestimantes, et consiliis ejus consentientes, reversi sunt.

Non post multum vero temporis nuntius ducis venit, et regale colloquium in praedicto loco manere indicavit, eosque illuc venire admonuit. Qui statim aliis fratribus secum sumptis, ad praefatum locum pergere festinaverunt. Cumque appropinquassent ad locum qui ad Balneos nominatur, quidam nuntius eis obvius dixit: « Henricus filius Purchardi quem imperator cum suis fidelibus, et dux Purchardus ad Augustam antistitem esse decreverunt, nunc cito occurret vobis. » Hac ratione audita, contristati fratres eo quod de praedicta electione episcopi privari debuerunt, ultra non sunt progressi, sed revertentes in loco opportuno exspectaverunt, usque dum praefatum Heinricum inde comitarentur.

Eo statim die, cum ad castra venirent milites qui de duce Purchardo cum Heinrico venerunt, adjunctos sibi clericos rogare coeperunt, ut Heinricum in commune episcopum esse comprobarent in eodem loco. Qui inducias petierunt, usque

in communi capitulo, domi cuncti fratres in unum se coadunarent. Cumque milites hoc refutarent, et longa inter se locutione contenderent, reversi ad Heinricum, cum quibusdam clericis elegerunt eum super se esse episcopum; quidam vero eum non eligentes, ad Augustam pervenerunt ad caeteros fratres.

Cumque ad Augustam pervenirent sic sequestrati in electione ejus, venit quidam comes, Wolveradus nomine, cum aliis quibusdam hominibus quasi legationem ab imperatore ferendo ad congregationem, dicens: « Imperator demandavit vobis gratiam et misericordiam et omnia bona, et postulavit ut istum dominum Heinricum, quem ille cum suis fidelibus decrevit in isto loco esse pastorem, ut et vos ob amorem sui antistitem vobis eligere unanimiter non renuatis. » Legatio autem haec fraudulenti consilio composita erat. Cui respondentes dixerunt: « Veniat ille cum vobis ad capitulum nostrum ad audiendum responsa nostra. » Cumque vix obtinuissent ut in capitulum intrarent, legebant lectiones canonicas de electione antistitum. Praefatus Heinricus, cum audisset de lectionibus in praesentia recitatis quod in potestate esset canonicorum eum eligere vel refutare, cum venia humiliter postulavit ut eum episcopum eligere non dedignarentur, promittens eis, si ejus postulationi consentirent, in posterum omnigenae commoditatis impensionem. Qui ejus promissionibus credentes, quidam vero sponte, quidam vero dissensiones vitando, omnes tamen in commune decreverunt eum esse episcopum. Haec vero electio cum in ecclesia mi-

litibus et familiae nota facta fuisset, sonantibus campanis ab omnibus confirmabatur.

Tunc demum praefatus Heinricus, assumptis quibusdam canonicis, perrexit ad imperatorem, et in praesentia ejus aliorum testimonio roboratus de electione ejus nuntiavit, humiliter flagitans ut a celsitudine ejus imperialis potestatis pontificium praenominatum ei concederetur. Imperator autem ejus petitioni non contradixit, neque continuo adimplevit, sed promisit ut post quinque dies in solemnitate sancti Mauritii ejus petitioni assensum praeberet, sicut et fecit. Postea vero statuto tempore ad Maguntiam venit, et a Rudperto archiepiscopo et suis suffraganeis benedictionem episcopalem accepit.

His vero temporibus Otto filius Luitolfi, filii Ottonis imperatoris, dux fuit Alamannorum, et Heinricus, filius Heinrici fratris ejusdem imperatoris, dux Bauvariorum erat: qui, quamvis ex vicina propinquitate charitate conjuncti fore debuissent, ex machinatione male suadentis Satanae invidias et dissensiones inter se exercere coeperunt. Heinricus itaque episcopus aequivoco suo duci aptior mansit in omnibus, et ipsius consiliis plus consentiens quam Ottoni duci, quamvis civitas Augusta in suo ducatu sita maneret. Pro hac vero re Otto dux contra eum iratus esse coepit, et cum fidelibus suis consiliari ut ei, in quibuscunque potuisset, adversaretur; quod et fecit.

Insuper episcopus quibusdam militibus nepotibus sancti episcopi Udalrici, Manegoldo et Hulpaldo, voluit beneficia abstrahere, propter quorumdam consilia, sine illorum reatu. Ipsi autem,

quia episcopo sancto Udalrico adhuc vivente ab eo missi saepe in auxilio imperatoris cum herili multitudine militum venerunt, et in ejus servitio voluntatem ejus strenue in omnibus adimplentes, tandiu permanserunt usque cum illius gratia muneribus honorati redire dimissi sunt. Regina etiam profitebatur eorum se esse propinquam; ideo beneficia accepta episcopo contradixerunt et in eorum potestate, eo nolente, tenuerunt. Episcopus itaque his et aliis multis adversis fatigatus, tristis effectus est.

Quodam tempore cum imperator Otto gentem Sclavorum cum exercitu invadere voluisset, et Otto, qui tunc dux erat Alamannorum et Bauvariorum, Heinrico deposito, in adjutorium ejus venire cum Alamannis et Noricis paratus esset, Heinricusque episcopus ire se cum illo promitteret, exspectavit cum suis militibus donec recederet exercitus, et, sicut antea consiliati sunt, occupavit cum militibus suis civitates quas potuit, et ipse in Nuwingburg intravit. Henricus autem, qui antea dux fuit, Pazonam civitatem intravit, ea ratione ut Ottone cum exercitu recedente, provinciam sibi adjutorio nepotis sui episcopi subjugaret. Hoc itaque consilium cum Ottoni duci notum factum fuisset, reversus est cum exercitu ambarum provinciarum, et obsedit eum in praefata civitate, Pazova. Imperator autem Otto, cum Dei clementia liberatus a Sclavis, venit post eum ad eamdem civitatem in obsidionem ejus. Cumque obsidione finita et carinula mitigata, imperator ad Saxoniam reverteretur, postea statuto tempore Heinricus filius Heinrici, et aequivocus ejus

filius Perhtolfi ad colloquium imperatoris vocati sunt, cum quibus etiam Heinricus episcopus ad imperatorem se ad excusandum de praedicto reatu venit, ut restitutus gratiae ejus ad propria redire mereretur. Peracto itaque colloquio, Heinricus et aequivocus ejus in exsilium missi sunt. Heinricus autem episcopus ad Vurdinam ubi sanctus requiescit Luitgerus, abbati ad custodiendum commendatus est. Cumque ibi de Pascha usque post nativitatem sancti Joannis Baptistae cum magna cautela custodiretur, factum est imperiale colloquium in oppido quod dicitur Trulmanna. Illuc venerunt duo presbyteri Gerhardus et Anamotus de Augusta, et, cum interventu Ottonis ducis et episcoporum ibi inventorum, supplicaverunt non solum de semetipsis, sed de omnibus clericis et laicis in eodem episcopatu habitantibus, ne diu episcopali custodia privarentur. Imperator autem petitioni Ottonis ducis et aliorum suorum fidelium praetatorumque clericorum satisfaciens, episcopum de exsilio reduci praecepit, et in praesentia sua, iterato fidelitatis suae sacramento, cum gratia sua ad episcopatum suum redire concessit.

Restitutus autem in suum locum episcopus tractare in animo suo coepit pro quibus reatibus ei tam diversa adversa sic frequenter accidissent, qui a duce multipliciter plus quam antecessores sui injuriabatur; et quia principes militum beneficia sua contra voluntatem ejus habere praesumebant, et electissimi de paterna sua familia ministratores diverso modo repente interierant, secreto a familiaribus clericis interrogavit, si

sanctus Udalricus de Werenhario abbate diceret, ut successor ejus fieri deberet, sicuti ei antea dictum est. Cumque in veritate verum esse cognovisset, quod antea credere noluit, expavit se vehementer, sed publice non manifestavit; pro eo plus expavit, quia tunc frequenter signa magna et mirabilia ad sepulcrum sancti Udalrici episcopi, Deo concedente, fiebant. Tunc demum in meliora multipliciter mutatus, cum Deo se pacificare conatus est, et matricem ecclesiam novo tecto cooperire praecepit, et super Licum fluvium ad Sanctam Afram pontem composuit. Et, ut nullus ex familia de ponte teloneum aut ullam redhibitionem acciperet, praecepit, sed in eleemosynam ejus quicunque voluissent sine contradictione et occupatione pergerent.

Postea autem Romam et limina sanctorum apostolorum Petri et Pauli pro remissione delictorum suorum visitavit. Et antea quam illuc pergere coepisset, proprietatem quam pater suus Purchardus in Geisinhausa habere visus est, et quam Etichoni fideli suo sub testimonio contradidit, ea videlicet ratione ut eam illuc firmiter transfunderet, ubi eum filius ejus Heinricus episcopus rogaret, tunc pro certo Ethich postulante episcopo tradidit cum manu ejus praefatam proprietatem legitime, secundum legem Noricorum, sanctae Mariae super altare ejus in Augusta civitate situm, et super capsam deauratam lapidibusque inclusis decoratam, cum ecclesia et totis aedificiis, cum agris, pratis, pascuis, molendinis, aquis aquarumque decursibus, viis et inviis, civitatibus, sylvis, tonsis et intonsis, quaesitis et ad-

huc inquirendis, et cum familia et cum omnibus ad eamdem proprietatem jure pertinentibus, nisi XX hubas extra traditionem dimisit; et eas servituti sancti Magni ad Fauces decrevit; canonicisque placitavit, ut potestatem haberent, si vellent, easdem hubas XX cum X in ista provincia in bono loco sitis hubis concambire, in manum Werinharii advocati, et in manum Gerhardi praepositi, pro remedio animae suae, et patris matrisque suae et materterae suae caeterorumque propinquorum et parentum suorum, in eam placitationem, ut in jure et potestate canonicorum perpetualiter in oblatione permaneat, salvo in omnibus eorum quotidiano stipendio; et ut ipsi, pro requie ejus animae, annis singulis ante anniversarium diem ad horam vespertinam vigiliam plenam de voce celebrent, et in anniversario die iterum vigiliam expleant, et celebrata missa altaris, hostiae oblationem omnes in commune Deo offerant, et insuper centum pauperes sufficienti stipendio edendi et bibendi procurent, et ex eis duodecim vestiant, in uno anno laneis vestimentis, et in altero anno laneis induant, et caligas calceamentaque praebeant.

Si autem aliquis successor ejus antistes hanc placitationem irrumpere tentaverit, et praedictam proprietatem canonicis auferendo in suam utilitatem aliquo modo redigere conatus fuerit, et ita ratione ei comperta statim non restituerit, haeredes ejus legitimi liberam habeant potestatem tres ponere super altare denarios, et eamdem proprietatem inde redimere et in jus proprium possidere omnibus in futurum generationibus.

Actum Augusta, in ecclesia sanctae Dei Genitricis Mariae ante altare, episcopo Heinrico perpetrante, in praesentia canonicorum, coram frequentia populi et coram testibus subnotatis.

Signum Etih qui hanc traditionem fecit. Signum Adalbero. Signum Jagob. S. Marahnurat. S. Willehalm. S. Hunurid. S. Engilmar. S. Wezzi. S. Pilgirim. S. Gundachar. S. Cadolt. Isti de provincia Noricorum.

Isti autem de provincia Alamannorum. Signum Werenhere advocatus qui hanc traditionem cum manu Gerhardi praepositi accepit. S. Histipold. S. Gotebold. S. Reginhar. S. Suidger. S. Aribo. S. Vrolf. Anno incarnationis Domini nostri Jesu Christi nongentesimo octogesimo, indictione VIII, IV Nonas Octob., et XX die Jovis. Ego igitur Gerhardus indignus presbyter notavi diem et annum.

His ita, sicut praedixi, expletis, Romam perrexit et votis suis peractis sanus ad propria venit. Adhuc autem intus magna angustia mentis angebat, pro eo quod a duce Ottone, quamvis exterius pacificati essent, plus cogebatur quam antecessores sui ei servitium facere de rebus Sanctae Mariae; et pro eo quod quidam milites beneficia ecclesiastica ad illius potestatem jure pertinentia contra ejus voluntatem possidebant.

Quia ille ex nobilibus parentibus ortus est, et grammaticae artis aliorumque librorum magnam scientiam habebat, suavique colloquio et bene sonante loquela valde congrue exuberabat, in sanctis solemnitatibus, in Dei servitio et in praedicatione studiosus fuit. Herili servitio ad

mensam suam utebatur, et cum eo manentibus copiam manducandi atque bibendi hilari vultu et placida mente porrexit. Familiae autem plus justo saevior exstitit, eorum jus tollendo, et in quibusdam locis novum censum creando. Tunc demum cognoscebat quod praelibata adversa, nisi Deo adjuvante et imperialis celsitudinis gratia machinante, superare non potuit, et toto nisu servitio imperatoris se innectere studuit, ut acquisitione ejus gratiae omnes contrarietates ei ab aliis undique imminentes, cum ejus praesentia et cum ejus praeceptis mitigarentur. Ideo igitur saepius cum imperialibus muneribus eum visitavit, et drudes suos donis congruis sibi complacare satagebat, et insuper hostilia itinera cum eo pergebat, taliter sicut ei optime aestimabat placere.

Anno itaque Domini nostri Jesu Christi 983, imperator cum exercitu Calabriam provinciam adiit; illuc etiam episcopus Heinricus cum eo pervenit: cumque ibi pugna cum Sarracenis ageretur, plurimis ibi ex utraque parte occisis, heu dolor! sive captus, sive occisus, etiam ibi remansit. Supra modum est lamentandum perditio ejus, quia locus ejus a clericis suis, et propinquis et cognatis et amicis inveniri et visitari non potest. Periculosum est valde decretum Dei per suos sanctos revelatum supergredi et prophetias spernere, dicente Scriptura: Spiritum nolite exstinguere, prophetias nolite spernere.

Werrenharius autem postea ab imperatore interrogatus si episcopatum accipere vellet, sicut sanctus Udalricus antea decrevit, qui cum adhuc esset sanus et incolumis, respondit se ultra hunc

episcopatum non velle accipere. Post contradictionem autem episcopatus, ut a ministris ejus comperi, paucis horis interpositis, infirmari coepit et ad Luggam vitam finivit, et corpus ejus portatum est usque ad sanctum Dominum, et honorifice est sepultum. Otto autem dux etiam ad Luggam defunctus est, et a suis super montana portatus, et usque ad Aschaffenburg perductus, cum magno honore et nimia lamentatione ibi terrae commendatus est.

MIRACULA S. UDALRICI

I

Post commendationem pretiosi thesauri sacri corporis Udalrici, tapetium sepulcro superponebatur et assiduum lumen appositum sine intermissione ardebat. Quidam autem custodum ardentem cereum incaute posuit juxta sepulcrum; quo recedente, cereus cecidit in transversum super apetium sepulcri, et ardens permansit donec illa pars cerei quae super tapetium jacebat ab igne consumebatur; et cum anteriori parte tapetii quae sepulcro eminebat conjunctus arderet, et flammam sursum per tapetium emitteret, custos advenit, et hoc videns tremefactus obstupuit, et quod adhuc remanebat de cereo timens abstulit, tapetiumque sollicite inspexit si ab igne aliquid laederetur, vestigium ignis de minimis micis cereis invenit, unum vero pilum in superficie et in latere sepulcri in tapetio exustum invenire non potuit. Hoc miraculum cum magistro suo et fratribus nuntiaret, et vestigium cerei monstraret, et

tamen tapetium illaesum ostenderet, admiratione et gaudio repleti Deum omnes glorificaverunt et sanctum Udalricum.

II

Quamvis adhuc nullum inibi aperte fieri miraculum comperiretur, utriusque sexus familiae multitudo jugiter pavimento prostrata, positioni sancti corporis adjuncta, necessitatis suae suffragia precabatur, deprehendensque ei multa omnigenae commoditatis auxilia inde evenire, frequentius eumdem coepit visitare locum. Itaque cum ab assiduitate visitantium, Domino concedente, plurimis ille commendaretur locus, venit quidam homo de provincia Noricorum, nomine Reginwalech, qui integro anno febre fatigatus ad nimiam infirmitatem deductus, ad Wicfredum praepositum ejusdem loci venit, interrogans eum si aliquod liberationis suae medicamentum ei indicare potuisset. Qui respondens, dixit: « Vade et acquire tibi baculum, et porta eum ad sepulcrum domini mei sancti Udalrici pro sospitate sua. » Qui ambulans inde concidit sibi baculum de ligno bidullaneo, et portavit eum ad praefatum praepositum. Qui ambulans cum eo duxit eum ad sanctum sepulcrum, et monstravit ei baculum ponere super illud. Oratione etiam clericorum fretus, et doctrina eorum in fide confortatus, eadem hora a febre liberatus sanitati manifeste redditus est.

Eodem vero tempore in istis regionibus incredibilis multitudo populorum febribus fatigabatur. Qui cum audirent praefatum hominem

ad sanctum sepulcrum, sicut praedixi, fuisse liberatum, quidam cum baculis, quidam etiam additis aliis oblationibus festinaverunt pro sanitate sua sanctum visitare sepulcrum. Qui omnes, undecunque venirent, celeriter sanitati restituebantur.

III

Quidam de familia sanctae Mariae, Hisenhart nomine, unum de baculis qui ad sepulcrum de infirmis portabantur, tulit, et eum in manu portando, inde ambulare coepit: cumque ad collem qui dicitur Perileich veniret, a febre acriter fatigari coepit. Tunc praesentiens pro quo reatu infirmitati concederetur, regressus ad sepulcrum, baculum restituit in locum ubi eum tulit, votumque fecit ut ultra nullum inde auferre praesumeret, votoque peracto a febre dimissus est.

IV

De congregatione Sanctae Afrae presbyter unus, Adelger nominatus, tulit de sepulcro duos bacellos speciosos ad videndum, et aptos in manibus ad portandum, et sui obliviscens portavit eos in domum suam, ibique cum sedisset, invasit eum oscitatio crebra et obripilatio cutis maxima, et omnia membra taedio occupata sunt, ita ut virtutem sedendi, neque ambulandi, nec saltem jacendi apte non potuisset habere. Qui intra semetipsum aestimare coepit pro qua re tam subita solutione membrorum gravaretur; et surgens venit ad Wicfredum praepositum, et nuntiavit illi

eventum rei. Cui ille dixit: « Tu ne istos bacellos de sancto sepulcro tulisti? » Qui dixit: « Ita feci » « Festina, inquit ille, reponere eos in locum suum. » Hoc cum factum fuisset, omni incommoditate corporis fugata, presbyter confestim sanitati pristinae restitutus est.

V

Quicunque etiam de multitudine vulgi de apportatis baculis in manus suas acceperunt, ut inter sacra mysteria se super eos inclinarent, et facilius finem mysterii exspectarent, repentina invasione febris quassati sunt, compertaque causa eventus, rejectis baculis eadem hora liberati sunt.

VI

His casibus divulgatis, et in notitiam undique omnium deductis, nullus praesumebat vel minimum bacellum sine licentia inde auferre; et ideo tanta multitudo baculorum excrevit, ut facile dinumerari non potuisset, nec sine impedimento in angulis ecclesiae collocari. Unde factum est ut super trabes ejusdem ecclesiae, ubi sepulcrum situm est, ponerentur. Mansionarii itaque, praecipiente eorum magistro, frequenter eos ad focum portant, et eis ardentibus ceram ad mollitiem redigunt ad candelas multiplicandas ad servitium Dei. Super trabes tamen plurimi semper remanebunt, et hi qui eos conspiciunt, non putant numerum eorum in aliquo minorari. Sustentacula eorum qui, gratia Dei concedente, per merita

sancti Udalrici a diversis infirmitatibus ibi sunt liberati, plurima pendent, et aliorum analogiae secundum membra diversa infirmantium figuratae etiam plurimae ibi videri possunt. Vehicula etiam eorum qui carris superpositi multimoda debilitate membrorum manci illuc veniebant, et in omnibus membris perfecta sanitate donabantur, relictis ibi carris cum tuguriis, pedestri itinere laeti redierunt, ante fores ecclesiae conspici possunt.

VII

Cujusdam vero mulieris filia in brachio in totum debilis facta in pago Geltenstein, cui quadam nocte in somnis dictum est: « Quare filiam tuam cum lucerna non producis ad sepulcrum sancti Udalrici pro sanitate sua? » Quae expergefacta somnium nuntiavit filiae suae, et ut celerius potuit eam illuc cum candela perduxit, et perfecta sanitate recepta, eam inde laetam ad propriam possessionem revexit.

VIII

De eodem vero pago de oppidulo Toningewe vocato, quidam homo cui aures clausae sunt ut nihil audire potuisset, et lingua ligata, ita ut nunquam ullum verbum proferre potuisset, ad sepulcrum sancti Udalrici a fratribus suis deductus est, et ibi prostratus diu jacuit lacrymas fundendo; elevatus autem a fratribus per altaria deductus est. Cumque ambulare coepisset, et perveniret ante altare sancti Donati, quod est situm ad

occidentalem partem ecclesiae, audivit sonitum canentium in choro clericorum, et infirma adhuc voce dixit fratribus suis: « Ecce audio et loqui possum. » Qui cum peracto Dei ministerio haec clericis annuntiarent, et ipsi veraciter haec ita esse cognoscerent, campanas sonare fecerunt, et ipsi in commune Deum laudare coeperunt, laudationeque finita cum perfecta loquela et integro auditu donatus praefatus infirmus abire promeruit.

IX

Ex familia episcopi Heinrici similarius quidam, Luitnotus nominatus, reatu proprio gratiam domini sui perdidit, pro eo quod farra per loca episcopi sibi commendata magna incautela dissipavit. Qui cum a ministris episcopi vehementer territus maximum timorem incideret, ad sepulcrum sancti Udalrici pro liberatione imminentis angustiae nudis pedibus accessit, et ibi diu cum lacrymis adjutorium ejus postulavit. Inde autem cum reverteretur, paucis diebus interpositis, facilius quam credere potuisset, gratiam sui domini recepit. Deinde in auxilium ejus firmiter ubique confidens, in recreatione sua pro amore ejus frequenter bibebat, et alios bibere postulare consuevit.

X

Idem Luitnotus quadam die ad domum Razonis, qui tunc potens minister episcopi fuit, in oppido Pobingga venit, et ibi cum eo prandium

sumpsit. Qui cum saturatus abire voluisset, praefatus Razo cogebat eum plus ad bibendum. Cujus petitioni ille contradicere non audebat, sed vas quod illi porrigebatur accepit, dicendo: « Istam siceram bibere pro charitate sancti Udalrici, per cujus adjutorium de maximis angustiis liberatus sum, volo. » Cumque poculum hausisset, et vas cum manu deorsum verteret, dixit: « Cum ista charitate signatus, certus sum quia nullius adversitatis pravitas mihi hodie poterit nocere, sed neque gladius corpus meum vulnerare. » Cui Razo dixit: « Da mihi digitum tuum, ut videam si cultellus meus tuum possit vulnerare membrum. » Qui statim magna fide digitum suum ei porrigebat. Ipse autem apprehenso ejus digito, alia manu cultellum de vagina extrahere conabatur, ad vulnerandum digitum praenominati pistoris, propriaeque suae manui cum eodem cultello grande vulnus infecit, digitumque apprehensum simul et cultellum festine dereliquit, et suam manum vulneratam lamentari coepit, pistor autem in fide confortatus sanus recessit.

XI

Alius autem ex familia, nomine Adelhardus, cum de Augusta civitate ad suam mansionem quae est sita in oppido Eitingen nominato, pergere voluisset, ante portam civitatis quidam homo eum cum aliis bibere rogavit. Cumque bibere coepissent, quidam ibi manentium pro charitate sancti Udalrici postulavit eos potum accipere. Praefatus autem Adelhardus sordidum verbum ex ore suo emisit, et poculum rogatae charitatis

accipere renuit. Cumque paululum inde recederet, in planitie viae equo suo cadente crus ejus fractum est, et ita ad suam domum cum labore deductus longo tempore debilis permansit. Postea vero votum ad sepulcrum sancti Udalrici vovit, et, Deo donante, sanitati est restitutus, et deinde charitatem quam antea sprevit alios frequenter bibere postulavit.

XII

In praefata villa Eitinga quadam die cum multi ex familia simul ad bibendum in unum congregati fuissent, fuit inter eos unus, nomine Walterich, discipulus Wicfredi, praepositi de Sancta Afra, qui, cum audiret ibi postulare sancti episcopi Udalrici charitatem, profano ore quasi insaniendo stultissime locutus est: « Quid mihi prodest charitas illius episcopi, quia ille signa facere non potest plusquam unus canis? » Illo verbo emisso, diabolo concessus loquelam hominis amisit, et more canis furendo sonare coepit, et ganniendo atque latrando, parvo tempore evoluto, heu! miserabiliter vitam finivit.

XIII

In civitate Augusta quidam faber Herevuns vocatus, longo tempore magna infirmitate totius corporis detentus, ita ut ambulare non posset nisi aliis adjuvantibus, et interdum cum duobus sustentaculis sustentatus, prope terratenus inclinato capite ad necessaria corporis vix pervenit. Qui cum audisset multos infirmos ad sepulcrum

sanctum saepe sanari, coepit illuc ultra vires repere, et mane diluculo de mansione sua exire, et illuc ante horam diei tertiam vix pervenire. Cumque hoc frequenter fecisset, quodam tempore in Quadragesima, die Veneris. cum ad portam, cui capella sancti Michaelis est superposita, veniret, ultra modum lassus et universis viribus destitutus subsistit, dicens: « Domine Deus, Pater omnipotens, cognoscere dignare quanta infirmitate nunc istum adii locum, et per merita sancti confessoris tui Udalrici miserere mei, » et aliquantulum pausatus repsit usque ad sepulcrum.

Finita ibi oratione, dum acceptis sustentaculis adjuvante comite suo surgere voluisset, unum sustentaculum in pavimento lapsum est, et ipse ad terram iterum dejectus est, et in dejectione genua ejus retro in contractione nervorum more fractorum malleorum sonitum fecerunt, et crura per pavimentum extensa sunt. Comes autem illius cum solito more eum levare voluisset, dixit illi: « Exspecta paulisper; ut mihi videtur, ex me ipso surgere possum et ambulare. » His dictis, dimissis in pavimento sustentaculis, surexit et rambulavit. Qui statim ibi accepta cruce, clericis caeterisque civibus cum eo comitantibus, sine baculo potenter ad Sanctam Mariam in Augustam civitatem perambulavit, ibique Dei laudibus in commune peractis, eadem hora ad Sanctam Afram crucem portando regressus est.

XIV

Nativus quidam pauper de oppido quod dicitur Messlinga, Hiltibaldus nomine, caecitate

perculsus est, et in illa caecitate duos annos perduravit: tertio autem anno, quidam homines de eodem pago pergere decreverunt ad Augustam civitatem causa orationis; qui invenerunt eum in eodem itinere cum duce suo victum per oppida quaerentem, et dixerunt ei: « Perge nobiscum ad Augustam civitatem et ad sepulcrum sancti Udalrici, forsitan ibi misericordiam consequi poteris. » Quibus ille respondit: « Stipendia mihi et ductori meo, et oblationes ad illa sancta loca deferendum non habeo. » Qui respondentes, dixerunt: « Si nobiscum ieris, quantum possumus auxiliatores tui sumus. » Quorum consentiens suasionibus cum eis perrexit ad Augustam, et eadem nocte juxta sanctum sepulcrum foris ecclesiam diem exspectavit futurum. Mane autem facto, infra ecclesiam ad sepulcrum deductus devote oravit, et antea amissum lumen oculorum, gratia Dei donante, recepit, levataque cruce, comitante cum eo magna multitudine populi, ad Sanctam Mariam pervenit, et qualiter sit illuminatus, civibus suis ei testimonium dantibus recitavit.

XV

Quodam tempore cum sanctus episcopus ad synodum Ottonis imperatoris in Inglunheim congregatam pergeret, quidam pauper de oppido Affelterbach, Rudpret vocatus, juxta viam ei conjunctus est, ilia sua de ventre prolapsa in loco umbilici portans in sinu suo: cumque ea aperto sinu episcopo ostenderet, praecepit ei denarium dari et dixit illi: « In pace Dei perge. » Qui non multo

post tempore, meliorari de die in diem coepit, et sanato ventre de praedicta infirmitate liberatus est. Postea autem idem ipse claudus factus est, ita ut nisi scamellis sustentatus ambulare potuisset, utilitate etiam dextrae manus in lineamentis totus privatus est. Hac infirmitate cum quatuor annis detentus mansisset, desideravit venire ad sepulcrum sancti Udalrici, et comparavit ceram quam secum ad sepulcrum deferret; comparata autem cera virtus ei in sustentaculis baculorum, dimissis scamellis ambulandi concessa est. Illuc autem taliter cum perveniret, manus ejus et genua sanitati restituta munia sua receperunt, ita ut idem homo sine sustentaculis erectus gradiens tripudiando rediret.

XVI

De regno etiam Lotharii quidam Lutericus qui multo tempore luce oculorum caruit, ad sanctum sepulcrum venit, et orationibus peractis visum clarum recepit.

XVII

Clericus quidam, qui in Augusta civitate studio discendi saepe inter scholares morabatur, cum ad propinquos suos reverteretur, mutus effectus est: cumque ab eis ad sepulcrum sanctum deductus fuisset, emissis de ore suo duobus denariis super sepulcrum, loquelam quam amisit, recepit.

XVIII

Caecus quidam cum valde parvulo ductore ad sanctum locum hiemali tempore studuit pergere: qui cum Smutturam fluvium transgrederetur, et ad longum rivulum de fonticulis congregatum super viam decurrentem veniret, ductor ejus ei auxilium praebere non potuit, sed de frigore et lassitudine defectis viribus cecidit. Caecus autem, ductore cadente, magna cura et tristitia per decursum rivuli cum baculo undique palpando ambulavit, et magna voce clamando ad sanctam Mariam et sanctam Afram, et ad sanctum servum Dei Udalricum, adjutorium et misericordiam sibi dari intenta mente flagitavit. Cumque sic palpando et clamando pene usque ad finem rivuli perveniret, Dei donante clementia, subito apertis oculis lumen aspexit, et regrediens ductorem suum levavit, et usque ad sanctum sepulcrum, omnipotentem Deum et sanctos suos laudando, portavit, ibique manifeste clericis et omnibus praesentibus quae ei in via acciderant, recitavit.

XIX

Fuit quaedam matrona in Francorum provincia praedives et nobilis, quae arrepta a diabolo nimie laborabat; ad cujus ereptionem quinque episcopi cum aliis plurimis convenerunt. Qui cum diabolum orationibus et conjurationibus arctarent ut obsessum corpus dimitteret, clamans et ejulans, dixit: « Nisi aliquid de rebus episcopi Udalrici huc venerit, propter vestrum praeceptum possessum vas non dimitto. » Cumque iterum atque iterum eadem responsa iteraret, aestimare coeperunt ut legatos ad Augustam

mitterent, ut aliquid acquirerent de rebus episcopi. Interim vero cum haec inter se arbitrarentur, clamavit diabolus per os matronae: « Vae mihi! vae mihi! hic in vicinitate est presbyter unus qui habet humerale quod fuit praefati episcopi: » quamvis non sponte, sed Deo jubente, nominavit presbyterum et locum ubi habitavit. Cumque accersitus presbyter cum humerali veniret, antequam domum intraret, daemon dixit: « Vae! vae! nunc venit humerale episcopi. » His dictis clamando et dolendo corpus matronae valde fatigatum reliquit.

Interrogatus autem presbyter unde ei humerale veniret, respondens dixit: « Episcopus aliquando ad regale colloquium pergendo, ad nostram ecclesiam venit, et nos sibi missam cantare rogavit, cumque alba nos indui sine humerali velle videret, dixit: « Ubi est vestrum humerale? » Cui ego respondi: Non habeo humerale. Tunc ille istud humerale jussit mihi donari. » Matrona autem a daemonio liberata, et sensui sanitatique restituta, tota vestimenta sua, quibus eo die induebatur, cum caligis et calceamentis ad sepulcrum sancti Udalrici per nuntios misit; quibus etiam praecepit ut ibi nuntiarent qualiter, Domino concedente, per ejus merita est liberata. Wicfredus ejusdem loci praepositus, qui etiam et custos ecclesiae eo tempore mansit, de froco ejusdem matronae dalmaticam fieri fecit, et alia ejus vestimenta, sicut congruum fuit, ad Dei servitium composuit, ut hoc signum misericordiae Dei frequentius posteris in recordatione maneret.

XX

In regione Sclavorum, filius Wolezlawi ducis in valetudinem incedit, et in tantam infirmitatem deductus est, ut pater ejus et mater caeterique praesentes amici praesentem vitam eum ulterius habere posse desperarent. Cumque pater in his angustiis versaretur, admonitus est de matre pueri et de aliis quibus notum fuit quam multipliciter multi per merita sancti Udalrici de diversis angustiis liberati essent; continuo votum vovit, si filius ejus ad vitam rediret, ut missis legatis sepulcrum sancti Udalrici cum oblationibus visitaret. Eodem vero die filius ducis conversus ad vitam, consolationem patri non minimam obtulit. Qui cognoscens misericordiam Dei in filio, nuntios statim mittere et votum ejus implere studuit. Qui venientes ad sepulcrum obtulerunt V libras argenti et aureos quamplurimos, et de cera quantum unus fortis saumarius portare potuit; mater etiam pueri seorsum aureorum denariorum bonam partem pro filio misit. Legati etiam altare Sanctae Mariae cum auro et aliis oblationibus, sicut eis praeceptum est, devote visitaverunt, similiter et altare Sanctae Afrae, et narraverunt pro qua re missi sunt, dicentes antequam ipsi exirent de sua provincia, ut filium domini sui ambulantem et sanum dimitterent.

XXI

Alio quoque tempore quidam dux Vandalorum Misicho cum sagitta toxicata in brachio vulneratus est. Qui cum sentiret sese veneno nocivo

esse percussum, et sibi imminere mortis interitum eadem hora putaret, cum magna fide et constantia votum vovit, ut brachium argenteum cum manu, quantocius potuisset, ad sanctum Udalricum mittere non differret. Qui statim post votum relevatus a periculo ad domum suam rediit, et brachium secundum suum votum componere praecepit. Cumque fabri brachium fabricare coepissent, et manum in eo fingerent, dux continuo de imminenti periculo liberatus surrexit, Deum laudans qui eum per merita sui sancti episcopi de mortis periculo liberavit, votum suum perficiens, mittendo brachium cum manu ad viri sancti sepulcrum.

XXII

Quaedam mulier de Curiensi Retia, relicto proprio marito, cuidam viro de pago Albegewe, Durinc vocato, in matrimonium juncta est. Cumque cum illo aliquantulum temporis maneret, a daemonio obsessa est, et ab eo nimie vexabatur. Quae cum in multis sanctis locis liberationis suae adjutorium quaereret et non inveniret, consilium accepit ut ad sepulcrum sancti episcopi Udalrici veniret; quod et fecit. Cumque appropinquaret Augustae civitati, et ecclesiam sanctae Afrae bene aspicere potuisset, clamans et fremens cecidit in terram, et facta est quasi mortua. Praefatus autem Durinc cum comitantibus sibi studuit levare eam; levata autem, reddito sensu, a daemonio est liberata.

XXIII

Eleemosynaria quaedam Abrahami Frisingensis episcopi civitatis, de villa quae dicitur Camera, cui maxilla pectori fuit inserta, et loquela in toto negata, cui etiam manus brachiis replicatae et conglutinatae erant, ut figurae digitorum vix cognosci potuissent, cum veniret ad sanctum sepulcrum, et inde revertendo super pontem Lici fluminis ambularet, quidam homo ei obvius venit et interrogavit eam unde pergeret; cui illa respondere non potuit, sed vertebat se inclinando ad ecclesiam sanctae Afrae, ut ei monstraret unde pergeret: cum autem se ad illam verteret, maxilla de pectore solvebatur, et loquela ei ad respondendum concessa est.

XXIV

Quidam caecus cum perveniret cum ductore suo ad fluvium qui dicitur Vindex, interrogavit eum si adhuc videre potuisset civitatem et monasterium. Cumque audiret in proximo fuisse sanctum locum, abstrahere sibi fecit caligas et calceamenta, ut nudie illuc perveniret pedibus; ductor autem ejus, raptis calceamentis et aliis rebus ejus, furtive recessit ab eo, qui aestimans ut pro aliqua necessitatis causa oppidum juxta situm intraret, et statim sibi in adjutorium rediret. Cumque diu exspectaret, vociferando eum nominare coepit ut veniret. Interim etiam quaesivit zabernas et calceamenta, et non invenit. Tunc persensit a ductore suo se esse despoliatum; flendo et orando clamare coepit ad sanctam Mariam matrem Domini, et ad sanctam Afram, et ad sanctum Udalricum, ut sibi aliquod consolationis supple-

mentum eveniret. In hac cum prolixae afflictionis tribulatione laboraret, subito ignotum conspexit oculis lumen, et statim crucicula de viminibus facta eumdem denotavit locum, et tunc laetus destinata visitavit loca, gratias omnipotenti Deo et sanctis ejus agens pro perceptione luminis; cives autem de Hovarchusa in eodem loco ubi cruciculam monstratam invenerunt, majorem crucem pro signo posuerunt.

XXV

Quodam tempore cum populus curreret undique ad Augustam in vigilia nativitatis sanctae Mariae, ut sanctum diem ibi solemniter celebrarent, quaedam mulier inter alios cum puerulo suo parvulo studuit et illuc venire, ut illum ad sepulcrum sancti Udalrici cum oblationibus ibi praeponderaret pro sua sospitate. Cumque super pontem Vindicis carpento superpositum puerulum cum aliis rebus ducere voluisset, pro inaequalitate pontis carpento inclinato, puerulus cecidit in amnem, qui pro nimia illuvie vehementer elevatus, universis super eum meantibus exitium minitavit. Cumque mater tristissima in perniciem sui in amnem post puerum cadere voluisset, et vix a circumstantibus comprehensa teneretur, populi in utraque parte fluminis in ripa festinaverunt in adjutorium infantis. Qui cum a nemine eorum adjuvari potuisset, flumine submersus ab oculis omnium occultabatur. Mater autem ab amne vi abducta, et quantum possibile fuit consolatione recepta, flendo et lamentando adjutorium sanctissimae Dei genitricis Mariae

imprimis quaesivit, et postea ad sepulcrum sancti Udalrici cum oblationibus quas antea pro sospitate filii sui illuc deferre decrevit, et eas pro requie animae pueruli cum bona fide donavit.

Sequenti vero nocte cum triste corpus mulieris sopor occuparet, quidam valde venerabilis senex, in vestitu episcopali, apparuit ei, dicens: « Poenitet ne te, mulier, valde infantulus tuus? » Quae respondit: « Etiam, domine. » Cui ille: « Mane diluculo, inquit, vade ad fluvium, et ubi ultima vice in amne videretur, quaere eum in ripa fluminis inter frutices. » Quae expergefacta venturum cras vix exspectans cum adjuvantibus sibi ripam fluminis adiit, et secundum verbum sancti viri infantem suum sanum et incolumem invenit. Tunc laeta Deum laudans rediit, et rem gestam in civitate et ubique recitavit.

XXVI

Quidam vero homo juxta Danubium, cum cunctus populus sua sponte natalitium sancti Udalrici solemniter celebraret, fenum cum rastellis congregavit in cumulos, diem sanctum spernendo. Qui cum altera die cum plaustris veniret, ut hoc in fenarium suum duceret, exterius formosum invenit; cum autem bibenti ligno interius tangeret, totum in favillas immutatum invenit, et diem sanctum quem antea celebrare noluit, postea prae timore contemnere non audebat.

XXVII

Eodem vero tempore ancilla cujusdam matronae, Gerbirc nuncupatae, telum suum, dum in texendo laboraret, subitus dolor coepit contrahere manus ejus; quod cum lamentando aliis diceret, responderunt ei: « Depone texile ferrum, quia pro reatu hodierni operis hic labor tibi accidit; » quae vix manibus de ferro absolutis lectum intravit. Cumque ibi requiem non haberet, prae contractione manuum, conservae ejus nuntiaverunt dominae suae: illa vero praecepit ut mane diluculo duceretur pro liberatione sua ad sepulcrum sancti Udalrici. Cumque in itinere lassae circa horam nonam in planitie Lechfeldici campi ad reficienda corpora consedissent, dolor coepit minui in manibus laborantis, ita ut antequam de ipso loco surgerent, usui prioris rectitudinis redderentur. Quae tunc laetae pervenerunt ad praedestinatum locum, et inde in civitatem ad ecclesiam sanctae Mariae genitricis Dei. Post vesperam venientes, haec, sicuti gesta sunt, nobis annuntiaverunt, et laetae ad propria redierunt.

XXVIII

Nobilis quaedam matrona de Burgundionum provincia, dum decrevisset pergere ad Augustam civitatem causa orationis, quemdam claudum eleemosynarium praecepit comitari secum; cujus caballum duobus ministris suis commendavit, ut pedes ejus, sicuti mos est pergentibus, ferro munirent. Qui fraudulenter pedes caballi cum clavis vulneraverunt, ne delator eorum in itinere actuum suorum pro fidelitate dominae suae, sicut solitus erat, maneret. Dixeruntque claudo:

« Caballus tuus claudicat, et ideo hic te necesse est remanere. » Quibus claudus respondens dixit: « Quamvis caballus claudicet, tamen non consentio hic me remanere; qui omnia potest Deus omnipotens, etiam me valet, sicut sibi placet, ad loca perducere destinata. » Cumque cum aliis pergere coepisset, sano et apto caballo ad Augustam pervenit. Cumque ibi ad sepulcrum sancti Udalrici devotam orationem prolongaret, et firma fide pro sospitate sua clementiam Dei imploraret, in praesentia multorum sanitati redditus est. Hoc videntes praefati homines qui impedire iter ejus in caballo voluerunt, ceciderunt terratenus, confitentes clericis caeterisque qui in praesentia aderant delicta sua, veniam postulantes, quod eum claudum impedire voluerunt ne perveniret ad locum, ubi Dominus per merita sancti Udalrici eum sanare dignatus est. Et accepta poenitentia secuti sunt claudum sanatum crucem portantem, uterque saxum tantae magnitudinis portans quantum levare potuit, usque in ecclesiam sanctae Dei Genitricis Mariae, quae est sita in civitate; ibique peccata sua lamentabantur multum cum lacrymis veniam postulantes. Cumque hoc signum in praesentia omnium recitatum fuisset, clerici Te Deum laudamus, et populi Kyrie eleison cantantes, gratias et laudes Deo referebant.

XXIX

Quidam homo juvenis, cujusdam filius comitis, tanta infirmitate est detentus, ut nec in lecto nisi ab aliis adminiculatus in aliud se vertere

potuisset latus, nec cibum multo tempore valeret accipere, nisi paucis oblatis refocillaretur. Cum vero immani labore fatigaretur, a fidelibus suis in lecto ad sepulcrum sancti Udalrici deductus est, oblationibus oblatis lacrymabiliter ibi misericordiam deprecatus est. Cumque eum in lecto ad Sanctam Mariam portare coepissent, in medietate viae coepit rogare portantes ut deponeretur ad ambulandum. Qui non credentes eum posse ambulare, noluerunt deponere. Ad portam vero civitatis iterum rogavit ut deponeretur, dicens se posse ambulare. Qui iterum ei non consenserunt. Ad gradus vero atrii ecclesiae cum perveniret, in nomine Dei omnipotentis, omnes in commune flagitavit ut, deposito lecto, eum ambulare dimitterent. Ipsi autem in fide haesitantes petitioni ejus assensum non dederunt. Ille autem ut cognovit infirmitatem ab eo esse separatam, et virtutem nutu Dei concessam, exsilivit de lectulo, et inde strenuo gressu ad ecclesiam pervenit, et sospes ad propria rediit.

Epilogus

Haec pauca praelibata miracula sufficiant studiosis ad bona exempla lectoribus, ita ut etiam tardis et segnibus nimii nausii fastidium non inculcent. Quomodo si coepero cuncta beneficia adeuntibus ad sepulcrum sancti Udalrici et inde revertentibus, vel juxta sepulcrum infirmis atque debilibus a Deo concessa sigillatim enumerare, nullius adjutorio nisi solius Dei, qui omnia potest, possum perficere. Ita tantum namque multiplicia sunt, ut sensibilitas humanae agilitatis dinumerare ea non possit. Quia quibusdam post vota devote peracta illuc cum oblationibus veniendi, statim, in laribus suis donata sunt. Quibusdam in itinere ad huc longe positis, quibusdam illuc appropinquantibus, quibusdam illuc pervenientibus, quibusdam inde redeuntibus compendiose adimplenda sunt. Quorum auditus bono rumore non solum propinquas, verum etiam longe sitas regiones advolavit, quod frequens frequentia adventantium undique populorum saepissime manifestat, indicans in istis locis in suis regionibus multa magnalia Dei per merita sancti Udalrici facta, quorum vera cognitio nos propter nostras necessitates ad ista loca veniendum incitavit.

His auditis, eia nos, qui inquilini hujus ecclesiae sumus, et tanti patroni faciem saepissime

vidimus, et ejus doctrinam benedictionemque saepissime accepimus, et in eo optima exempla conspeximus, et nunc in retributionem ejus bonorum operum assidua miracula et diversa signa in liberatione multorum videmus et audimus, cur non expergiscimur, et taedium nostri desiderii non deponimus? Eum vero de quo loquimur quantum, Deo donante, possumus imitantes, ejus adjutorio iter rectitudinis ineamus, per quod pervenire mereamur ad eum qui in tribus personis in divinitatis aequalitate unus, incommutabilis, omnipotens Deus permanet sine fine in saecula saeculorum. Amen.